

KEREITI

2

TATAISO YA
TITJHERE

Platinum

Dikhoudu le Diroboto

Maskew Miller Learning
10 Freedom Way, Milnerton, Cape Town, 7441

© Maskew Miller Learning (Pty) Ltd 2022

Ditokelo tsohle di sirelleditswe. Ha ho karolo ya kgatiso ena e ka hatiswang, ya bolokwa mokgweng oo e ka hlahiswang hape ho ona, kapa ya phatlalatswa sebopelong sefe kapa sefe, ka tsela efe kapa efe (elektroniki, ka motjhine, ka kgatiso kapa ka mokgwa o mong o sele) ntle le ho re ho fumanwe pele tumello e ngotsweng fatshe ya monga ditokelo tse sirelleditsweng.

Ho kopa tumello ya ho hlahisa hape kapa ho fetola karolo efe feela ya phatlalatsa ena, ka kopo ikopantshe le moralo. Ditokelo le Ditumellano ho 021 532 6000 kapa o ka romela emeili ho rightsgranting@mml.co.za. Ho tleha tumello ya moralo, ka kopo romella emeile ho copyright@mml.co.za

E hatisitswe la 1 ka 2025

ISBN 978-1-834-95054-9
ePDF ISBN 978-1-834-99099-6

Mophatlalatsi Whitley Makhari
Mohlophisi ya tshwereng Georgia Mehl
Moralo wa bokantle ba buka ka MML Visual Design
Moralo wa buka ka MML Visual Design
Botaki ka AJ Erasmus, Angela Bowring, Illana Dillon, LT Design Worx, MML Visual Design
Tlhophiso ya mongolo ka Straive, MML Visual Design
E hatisitswe ke

Diteboho

Bangodi le mohatso ba leboha tshebediso ya ditshwants'ho ho tswa

Shutterstock

I. 2e, somchai; I. 2f, Aimm; I. 2g, Nixx Photography; I. 2h, Dmitri Disterheft; I. 9a, Quarta; I. 9b, YaiSirichai; I. 34a, Ratchat; I. 34b, FOTO eak; I. 47b, I. 48d, innakreativ; I. 47c, I. 48c, Gumar; I. 47d, I. 83b, Nastya Trel; I. 47e, cobalt88; I. 47f, I. 48a, Arlee.P; I. 47g, I. 82a, I. 83c, I. 85e, I. 86c, I. 163a, is; I. 48b, I. 48b, tanachai tantrakool; I.48c, Ambient Ideas; I. 48h, New Africa; I.48i, grey_and; I. 52a, Lucian Coman; I. 52b, I. 52c, I. 52c, I. 60b, Sara Winter; I. 52d, I. 60c, Dzmitrock; I. 54a, I. 68a, I.69b, I.71b, I.73d, I. 92a, Kaspars G; I. 68b, I. 68c, I. 69d, Carkhe; I. 54c, I. 68b, I. 69a, I. 71d, I. 73f, I. 92a, ifong; I. 54d, Maxxienn; I. 54i, IM Image; I. 54j, Terelyk; I. 54k, Frame Stock Footage; I. 54l, Paopano; I. 60a, luck luckyfarm; I. 60d, Daniel Tadevosyan; I. 67a, Andre; I. 67b, Kulikou Siarhei; I. 69c, I. 71e, I. 96b, Gorondenkorff; I.70a, Pixel-Shot; I.70b, terekhov igor; I.70c, Ivan Roman; I. 71a, evkaz; I. 71c, MyImages; I. 71f, Den Rozhnovsky; I. 73a, Mykhailo Baidala; I. 73b, ineversleep; I. 73c, A A; I. 76a, I. 76b, I. 77b, Inspired Vectorizator; I. 75b, I. 76a, I. 77a, DZiegler; I. 82b, I. 83a, I. 85b, I. 86a, Oleksandr; I. 82c; I. 82c, I. 83e, I. 85g, I. 86d, I. 163b, tanyabosyk; I. 83d, I. 85d, Myurenn; I.83f, I. 85f, Nsit; I. 85a, I. 86b, I. 86d, I. 86f, Fafara; I. 85d, NPavelN; 88a, Scharfsinn; I. 88b, MONOPOLY919; I. 88c, P and P Studio; I. 88d, Es saraw; I. 88e, Dmytro Zinkevych; I. 96a, Suwin66; I. 96c, Engineer studio; I. 105a, 4LUCK; I. 105b, perfect photo; I. 105c, Chekmann; I. 105d, Tatiana Popova; I. 105e, THP Creative; I. 105f, Martin Bergsma; I. 106a, aekikuis; I. 108a, WBMU; I. 108b, Roman; I. 108c, ThomsonD; I. 112b, years44; I. 112c, GBJSTOCK; I. 115, OATZ To GO FACTORY; I. 116, ablu; I. 116a, draws; I. 116b, vectorsector; I. 116c, yabluko_draws; I. 116d, Lipskiy; I. 116e, By AtlasbyAtlas Studio; I. 117a, Alex; I. 119, tozorastock; I. 141a, Creativa Images; I. 141b, TheVanya3; I. 141c Mick Russel; I. 141d, Aninka Bongers-Sutherland; I. 145a, Nancy Pauwels; I. 145b, I. 145e, Eric Isselee; I. 145c, Trixy Gatto; I. 145d, VladyslaV Travel photo; I. 169a, Ground Picture; I. 169b, Andrey Popov; I. 169c, Yoganov Konstanin

Alamy

I. 134b, Anka Agency International

Dikahare

Titjhere ya ratehang	vii
1. Bohlokwa ba Khoudu le Roboto:	viii
2. Dikhoudu le Diroboto Mokgahlelong wa Motheo	viii
3. O ka sebedisa Letoto lena jwang	ix
4. Dikarolo tsa Tataiso ya Titjhere	xiii
5. Tjhebokakaretso	xiii
6. Bokgoni bo totobetseng	xv
7. Ho Kopanya Dikhoudu le Diroboto Mokgahlelong wa Motheo	xvii
8. Kabo ya Nako	xvii
9. Phapano, Tekatekano le Kenyelletso	xviii
10. Ho theha Phapano le Tutelo e bontshang kenyelletso le pahapano	xx
11. Mokgwa wa ho ruta	xxii
12. Mokgwa wa ho ruta Khoudu le Roboto	xxiii
13. Tsamaiso e atlehileng ya thuto	xxvi
14. Tsamaiso ya ka Phaposing	xxvi
15. Ho sebedisa Tlwaelo ya ho ithuta ka Boiqapelo le ka Kutlo	xxvii

16. Sebaka se seng	xxviii
17. Ho Tshehetsa Mekgwa e fapaneng ya ho ithuta	xxviii
18. Bophelo bo botle ba matijhere	xxix
19. Tekanyetso	xxx
20. Khoudu e lekanyang	xxxii
21. Moralo o sisintsweng wa ho ruta	xxxii
22. Maikutlo a tijhere	xxxvi
23. Maano a Kenokgare a sisintsweng	xxxvii

EXTRACT PAGES

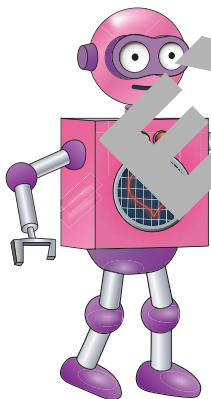
Dikahare

Kotara ya 1

Re hloka metsi hore re phele	1
Diseneke tse tletseng phepo di molemo	8
Mahae a tlhokomelo a etsa hore re dule re bolokehile re omme	14
Thekenoloji e bohlokwa	18
Bohle ba kgethehile	22
Re phela lefatsheng la dijithale	26
Kgetha tsela	30
Tatellano le dipaterone tse tsamaunang	34
Ditatellano tse loketseng	37
Roboto e tsamaunang ya Thabo	41
Seo ke se fumaneng	

Kotara ya 2

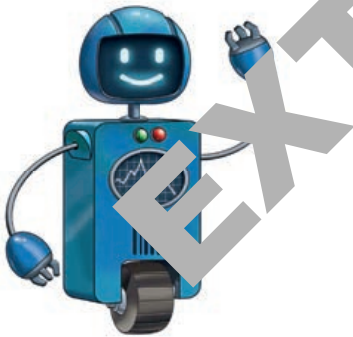
Selomo sa finile	44
Maemo a tswalle wa sebele	49
Khouda 'roboto'	53
Dihla ke eng?	58
Phoofolo ya ka ya pampiri	62
Sesebediswa sa ka sa dijithale	66
Kamoo thekenoloji e fetohileng kateng	70
Pholoso ya Starfish	74
Etsa mmutla wa pampiri	78
Thusa diphoofolo ho ya hae	82
Seo ke se fumaneng	

Kotara ya 3

Monyaka polasing	87
Dipitsana tse ntle tsa dimela	91
Lokisa roboto	95
Fumana dibopeho polasing	99
Ngola melaetsa ya sephiri	103
Rarolla dikhoudu tsa sephiri	107
Difene di phodile	111
Fumana thuso e loketseng	114
Fumana tsela	118
Ngola khoudu	122
Seo ke se fumang	

Kotara ya 4

Haeba e le .. ebe jwale?	127
Dirobo .. nka Borwa	132
Se .. ka naha ya rona	137
Etsa dipapadi tse natefisang	142
Ke moahi wa dijithale	146
Ho buisana kgale le kajeno	150
Khoudu ke eng?	153
Tsamaisa lebokoso	157
Eba hlwahlwa ka meizi	161
Thekenoloji e re potileng	165
Seo ke se fumaneng	

Titjhere ya Ratehang

Ha o ntse o kena ka phaposing ya hao ya borutelo letsatsi le leng le le leng, ha o kene feela sebakeng se tletseng dideseke le dibuka tsa thuto. O kena sebakeng seo bokamoso bo tla boptjwa, mme menyetla e tla hlaha. O na le matla a makatsang a ho kgothatsa, ho tataisa le ho hodisa baetapele ba kamoso, baqapi le baetsi ba diphetoho. Ka ho arolelana tjantjello ya hao, o etsa ho fetang ho ruta feela, o jala peo ya mosa, sebete, tlhompfo, le botho pelong e nngwe le e nngwe e tlang.

Re a utlwisisa hore ha ho bonolo ka mehla. Mathata a ho ruta, ha ho bonolo dibakeng tse haellwang ke disebediswa, ka dinako tse ding o ka ikutlwana nka le boima. Empa bothata bo bong le bo bong boo o tobanang le bona, etsa phapano ya sebele. O bontsha baithuti ba hao hore bokgoni ba bona ho tsoa moedi le hore ba a bonwa, ba nkwa ba le ba bohlokwa, mme ba kgothalelana finyella boholo.

Ke ka lebaka leo disebediswa tsa rona tsa ho ruta ahang ahang ho o tshehetsa. Di qapilwe le ho nahanwa ka Setatementsa sa Lebelo la Kharikhulamo le Tekanyetso CAPS, se tsepamisitse maikutlo ho kenyeletsang baithuti le ho theheng tikoloho ya ho ithuta moo moithuti e mong le e mong ka iponang a emetswe. Ditshwantsho, dipale, le dithuto di bontsha ho fapana ha rona a sebaka sa rona, ho thusa moithuti e mong le e mong ho ikutlwana le seho sa phaposi ya hao ya borutelo.

Mme ha re a lebala ka wena. Bopri tsohle botle ba hao bo bohlokwa jwalo ka katleho ya baithuti ba hao. Fapana tse tsebediswang disebediswa tsa ho itlhokomela ho o boloka o le mafolofolo o hile o tsebe hantle hobane re a tseba hore ha o ikutlwana hantle, phaposi ya hao ya borutelo e a atleha. Thabo ya hao ha e ame thuto ya hao feela empa e ama le bokamoso tseo o di ahang le baithuti ba hao, ba shebileng ho wena bakeng sa menepo le kgothatso.

Ha Afrika Boroa e tsvela pele ho hatela pele ka Molao wa Dihlomathiso tsa Molao wa Afrika Motheo (BELA), o saennweng hore e be molao ka 2024, maiketsetse a ho theha tsamaiso ya thuto e nang le tekatekano le e kenyeletsang a nna molao le ho feta. Karolo ya hao morerong ona e bohlokwa, mme ho utlwisana le CAPS le BELA ka bobedi ho nnetefatsa hore phaposi ya hao ya borutelo ke sebaka seo ho sona baithuti ba itokiseditseng katleho.

O na le matla bakeng sa phetoho e ntle, mme tshutshumetso eo o e etsang ka phaposing ya hao e kgolo ho feta kamoo o ka e bonang. Ha o ntse o ruta, tseba hore ha o tataise baithuti ba hao feela; o bopa bokamoso ba setjhaba sa rona, naha ya rona le lefatshe.

Re a leleboha ka tsohle tseo le di etsang.

1. Bohlokwa ba Khoudu le Roboto:

Tjhe! Re tobane le thuto e ntjha ka ho felletseng—e bonahalang e tshosa le e sithabetsa! Ho ngola Dikhoudu? Re nahana ka motho e mong a itshwareleditseng khomphyutheng, a ntse a hlahloba boitsebiso boo ka utlwisisang feela ke ba kgethilweng. Diroboto? Seo se utlwahala eka ke ntho e hlahang setshwantshong sa mahlale se iqapetsweng! Na ha re a lokela ho ema dilemo tse mashome a mahlano hore diroboto di nke lefatshe? Na diroboto tsa tsa boramahlale le borasepakapaka feela? Ke hobaneng ha see se hloka ho ba taba ho rona jwalo ka matijhere?

Ditaba tse monate ke tsena: ho ngola dikhoudu ha se ntho e tswang ka ntle jwalo ka ha ho bonahala. Ha e le hantle, haesale re etsa jwalo ka nako e telele. Le hoja re tla hloka ho ithuta dintho tse ntjha ho ruta le baithuti ba rona ka katleho, eo ke karolo ya thabo!

Re phela lefatsheng leo ho lona tswelopele e phahameng ya thekenoloji e ke keng ya latolwa. E dula e fetoha, mme re tlameha ho fetoha haufi le yona. Hobaneng? Hobane re lokisetsa baithuti ba rona bohloko moso boo ba tlang ho bo rua.

Letotong lena, re tla o tataisa lefatsheng le phahameng la dikhoudu de diroboto ka ho sebedisa dikhoudu tse sa hlokelwang motlakaseng.

Matijhere ka tlwaelo a ne a tletlele hodima diboto, tjhoko, le dikarete ka phaposing ya borutelo. Empa ka nako ya ho amohela diphetoho le ho neha baithuti ba rona ka bohloko ba tla bo hloka mehleng ena ya dijithale!

2. Dikhoudu le Diroboto Mokgahlelong wa Motheo

Rea o amohela ho Dikhoudu le Diroboto Kereiting ya 2! Letoto lena le na le Buka ya Moithuto e nngwe ya Titjhere e kgothalletsang thuto e atlehileng ya Dikhoudu le Diroboto Kereiting ya 1. Dikhoudu le Diroboto tsa Kereiti ya 1 di ngotswe ho latela dikhoudu tsa Setatamente sa Kharikhulamo le Leano la Tekanyetso (CAPS). Kahodimo ho sebedisa letoto lena, o ka kgodiseha hore ditaba tsa kharikhulamo di kenyelleditswe ka botlalo.

Dikhoudu le Diroboto di ntlafaditswe ka ho ikgetha hore di tsamaelane le CAPS ya Dikhoudu le Diroboto ka mekgwa e latelang.

3. O ka sebedisa Letoto lena jwang

3.1 Dikarolo tsa Buka ya Moithuti

- Buka ya Moithuti e na le mookotaba o iphetang o tsamaisanang le mesebetsi ya beke le beke, e bopa boiphihlelo bo momahaneng le bo hohelang ha ho ithuta.
- Beke e nngwe le e nngwe e fana ka ketsahalo e ntjha e qholotane baithuti ho sebedisa tsebo ya bona maemong a tshebetso.
- Karolo ya “Ha re Qaleng” e sebetsa e le qalo ya ho hlalosa baithuti bo ya pele ya baithuti le ho hokahanya ka kotloloho le ditaba tseo baithuti ba qalotlang ho ithuta.
- Qetellong ya beke e nngwe le e nngwe, karolo ya “Ho Kopanela” e fa baithuti monyetla wa ho nahanisisa ka mosebetsi wa bona, le kgothalletsa mokgwa o nahanwang wa ho ithuta. Kopa baithuti ho bontshe seng sa difahleho tse nne dibukeng tsa bona kapa ba bontshe monwana o le mong ho isa ho o mene ho lekanya boikitlaetso ba bona ketsahalong ena.
- Ho eketsa moo, ho na le karolo ya “Lentsoe le Letjha” e reretsweng ho hlalosa mantsoe a sa tlwaeleheng a namanwang dithutong, ho thusa baithuti ho atolosa pokello ya bona ya lentsoe ka tsela e utlwisisehang.

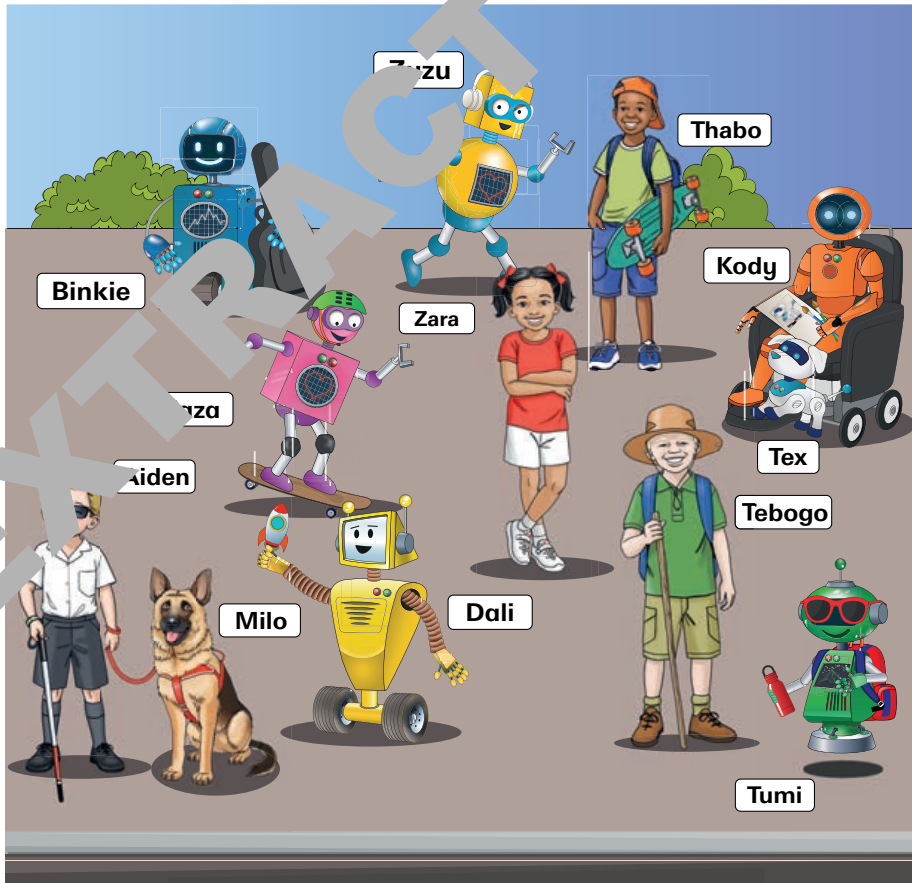
O ikutlwa jwang ka mosebetsi oo o o entseng?

1 	2 	3 	4
Ho qala!	Thabile!	Motlotlo!	Aliilili!

Matswao: Ho pholletsa le buka re na le matshwao a kenyelleditsweng ho bokhatholofuta wa thuto le mesebetsi e etsahalang.

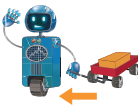

	Mananeo a Bomphato: nako ya ho sebetsa le motswalle
	Ho ithuta ka Kopanelo: nako ya ho sebetsa le le sehlopha

	E Sebetsang: nako ya ho sebedisa matshoho a ka le boko ba ka
	Ho Taka: nako ya ho taka le ngola
	Ho Bua: nako ya ho bua ka dintho
	Ho Nahana: nako ya ho sebedisa boko le mmele nane
	Ho tsamaisa mmele: nako ya ho tsamaisa mmele

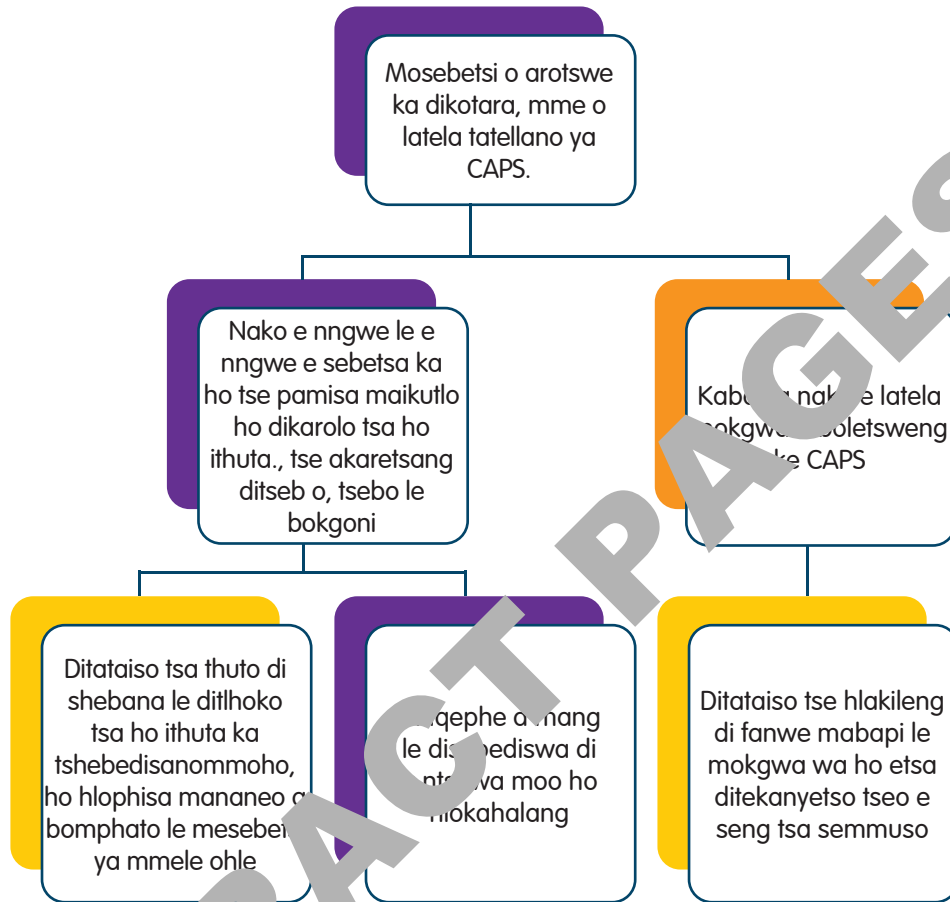

3.2. Dikarete tsa Dikhoudu

Karete ya Khoudu	Thaloso (Thaloso ketso)	Karete ya Khoudu	Thaloso (Thaloso ketso)
	Tsamaya mohato o le mong o ya hodimo.		Pheta ketso ka makgetlo a mahlano.
	Tsamaya mohato o le mong o ya fatshe.		Letshwao la lupu la bolella hore o phete moatlele latellanang.
	Tsamaya mohato o le mong ka ho le letshehadi.		Letshwao la lefutso le o bolella hore o me mentswaneng mmedi.
	Tsamaya mohato o le mong ka ho le letona.		Letshwao la modumo le o bolella hore o mamele modumo.
	Thinyetsa ka ho le letshehadi.		Letshwao la ho tantsha le o bolella hore o etse motsamao o le mong wa ho tantsha.
	Thinyetsa ka ho le letona.		Letshwao la ho bua le o bolella hore o bue lentswe.
	Tsamaya mohato o le mong o ya pele.		Letshwao la ho hetla le o bolella hore o hetle hang. (Etsa phetoho e felletseng).
	Haeba (lelo), haele etsa sena etsa ketso.		Letshwao la ho taka le o bolella hore o take.
	Sekamisa mmele wa hao ho ya pele.		Letshwao la ho opa le re ope diatla hang.
	Sekamisa mmele wa hao ho ya morao.		Letshwao la ho phahamisa seatla sa menwana e mehlano le o bolella hore o phahamise seatla sa hao sa menwana e mehlano.
	Sekamisa mmele wa hao ho ya ka ho le letshehadi.		

Karete ya Khoutu	Tlhaloso (ketso)	Karete ya Khoudu	Tlhaloso (ketso)
	Sekamisa mmele wa hao ho ya ho le letona.		Letshwao la ho latela le o bolella hore o latele.
	Nka ntho.		Letshwao la ho kgothometsa le o bolella hore o tsumetse.
	Beha ntho fatshe		Letshwao la ho hloka le re o hloka.
	Letshwao la ho qala le o bontsha mo sebaka sa ho qala se leng teng.		Letshwao la ho phahamisa monwana o mo tenya le sebediswa ho re eya.
	Letshwao la ho tsamaya le o bontsha nako ya ho tsamaya.		Letshwao la ho shebisa monwana o mo tenya fatshe le sebediswa ho re tije
	Letshwao la ho emisana le o bontsha nako ya ho emisana.		Letshwao la ho nahana le o bolela hore o: <ul style="list-style-type: none"> • Nahane ka ho hong. • O iqapele (mohopolo); • O etse moralo
	Pheta ketso ka makgetlo a mabedi.		Letshwao la ho tlola le re o tlole hang.
	Pheta ketso ka makgetlo a mararo.		Letshwao la ho tlolela hodimo le o bolella hore o tlole hodima ntho e itseng.
	Pheta ketso ka makgetlo a mane.		

4. Dikarolo tsa Tataiso ya Titjhere

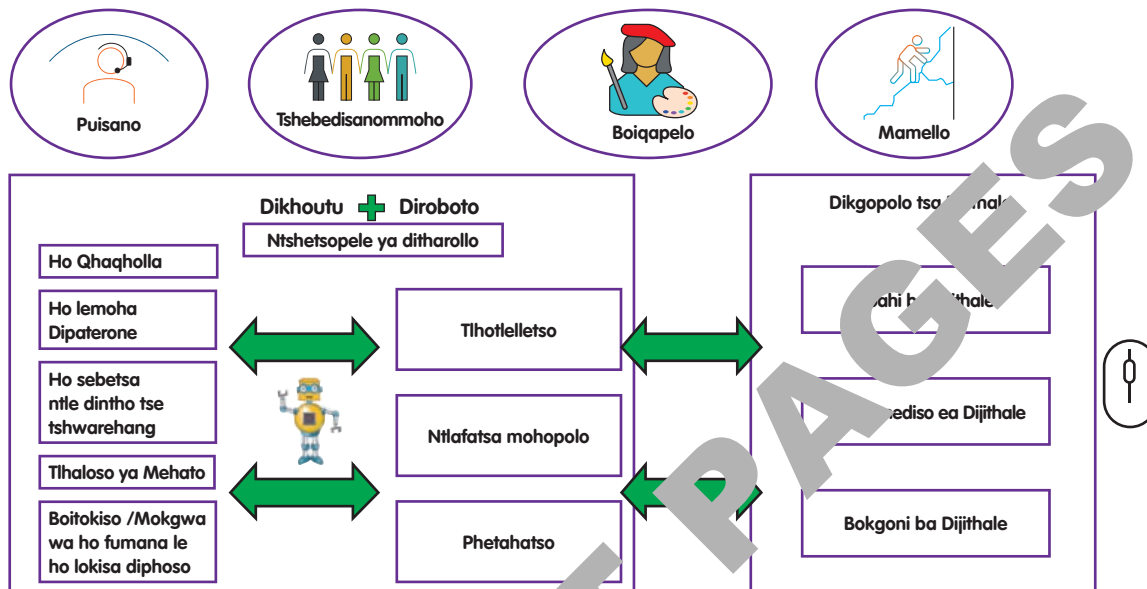

5. Tjhebok karoso

5.1 Na ho Dioudu le Diroboto ke eng?

- Dioudu le Diroboto di kopanya melawana ya mananeo le moralo wa roboto kaho le tshebetso.
- Dikgopolo tsa mananeo, mekgwa, le maikutlo di a sebediswa ho laola diroboto ho etsa mesebetsi e itseng.
- E kenyelletsa dikgopolo tsa dijithale tse bolelang mehopolo, melao ya motheo, le ditshebetso tse fapaneng tse amanang le mahlale a dijithale le tshebediso ya tsona.

- Kharikhulamo ya Dikhoutu le Diroboto e ipapisitse le ditshiya tse latelang, jwalo ka ha ho bontshitswe setshwantshong se ka tlase:

Kharikhulamo ya Dikhoutu le Diroboto e ipapisitse le dikgopolo tse latelang:

- **Dikhoutu** ke mokgwa wa ho qhahla ditaelo tseo Khomphyutha e ka di utlwisisang le ho di hlophisa. Kamoo batho ba bolellang dikhomphyutha hore na di etse eng, mohlankanyane, ho di etsa hore di etse mesebetsi e fapaneng.
- **Diroboto** di banyana nahla le boenjineri ho etsa metjhini e kgonang ho bona tikoloho ya bona, ho etsa diqeto, le ho etsa mesebetsi e ikemetseng. Efa baithuti monyetla wa ho ithuta, ho etsa diteko le ho iketsetsa meralo ya bona. Diroboto di shebane haholo le popo, tshebetso le tshebediso ya diroboto.
- **Dikgopolo tsa dijithale** di kenyelletsa mefuta e mengata e fapaneng ya ditsebo le kutlwisiso tse thusang baithuti ho sebedisa thekenoloji ka kotleho le ka boikarabelo.

5.2 Maikemisetso a Kgethehileng:

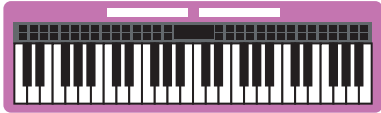

- Ntshetsa pele tsebo ya ho rarolla mathata ka ho nahana ka khomphyutha.
- Ntlafatsa monahano wa moralo ho theha ditharollo tsa boiqapelo le tse shebaneng le batho.
- Eba karolo ya moloko wa batho ba nahanang ka boiqapelo ba sebedisang khoudu, diroboto, le bokgoni ba dijithale ho hlahisa mehopolo.
- Kgothalletsa boiqapelo, monahano o tebileng, tshebedisanomphobo, pabano, le boiqapelo.
- Etsa ka boikarabelo le ka katleho lefatsheng la dijithale.
- Utlwisisa hore na thekenoloji e ama setjhaba jwang.
- Aha boitshepo ba ho sebetsana le mathata ka mokgwa o na ho nahana le wa moralo.

6. Bokgoni bo totobetseng

6.1 Monahano wa khomphyutha

- Monahano wa khomphyutha ke mokgwa wa ho rarolla mathata le ho arolla mathata a rarahaneng ka dikapelo tse nyenyane, tse laolehang.
- E thusa baithuti ho ntlafatsa manane a bona a ho rarolla mathata a dikhoudu le diroboto. Tsebo ena e ntlafatsa ya sebediswa ho rarolla mathata a letsatsi le letsatsi.
- Ke mokgwa wa ho nahana ka sehlopha sa bokgoni bo sebedisang mekgwa ya ho rarolla mathata le ho phetha mesebetsi ka katleho.
- Monahano wa khomphyutha o thusa batho ho fumana ditharollo tseo batho le dikhomphyutha ba ka di utlwisisang.
- Monahano wa khomphyutha ha se wa mahlale a khomphyutha feela; eo ka sebedisweng mafapheng a fapaneng le maemo a letsatsi le letsatsi, ho thusa batho ka bongwe ho nahana ka mokgwa o utlwahalang le ka mokgwa o hlophisitsweng.

E kenyelletsa dikarolo tse latelang:

 <p>Ho sebetsa ka dintho tse sa tshwareheng: Ho tsepamisa maikutlo tlhahisoleseding ya bohlokwa le e nepahetseng le ho iphapanyetsa tlhahisoleseding e seng ya bohlokwa le e sa lokelang.</p>	 <p>Ho Qhaqholla: Ho rarolla bothata bo tsoelang ka ho bo arola dikarolo tse nyane se laoleheng.</p>
 <p>Temoho ya Paterone: Ho kgetholla ho tshwana le ho se tshwane. Ho lemoha mekgwa e tshwanang mathateng a mang ho o thusa ho rarolla bothata bo botjha.</p>	 <p>Tlhaloso ya Mehato: Ho hlalosa tatellano e nepahetseng ya mehato kapa ditaelo tsa ho etsa mosebedisi.</p>

Ho diroboto, Bokgoni ba sebedisa monahano wa khomphyutha ho rala, ho aha le ho hlophisa roboto. Tshebetso ya roboto e bontsha kamoo ba sebedisitseng monahano ona hantle ha ba ntse ba leka le ho lokisa khoudu ya bona.

6.2 Ho Nahana ka Moralo

- **Ho nahana ka moralo** Monahano wa moralo o tsepamisitse maikutlo ho batho mme o kgona ho tsoa boqapi.

E latela mehato emera e latelang:

- **Ho nahana ka moralo** Monahano wa moralo ke mokgwa wa ho rarolla mathata a mang boqapi le sebopeho mme o tsepamisitse maikutlo kutlwisisong le ho rarolla mathata.

Se latelang, se hlalosa mokgwa wa moralo:

- Ho utlwisisa hore na mosebedisi ke mang ka hara moelelo o itseng.
- **Kutlwelobohloko:** ho utlwisisa hore na mosebedisi ke mang sebakeng se itseng.
- **Hlalosa:** ho qaqisa ditlhoko tsa basebedisi, ho kenyeletswa bokgoni ba bona, dipheo, le melao ya motheo/melaotheo ya mantlha.

- **Ho etsa setshwantsho ka kelellong:** e kenyelletsa ho theha mehopolo le tharollo ka mekgwa e fapaneng.
- **Mohlala:** e kenyelletsa ho theha tharollo e le nngwe kapa ho feta ho rarolla bothata.
- **Teko:** ho lekola katleho ya tharollo.

7. Ho Kopanya Dikhoudu le Diroboto Mokhohlano wa Motheo

<p>Tthaloso ya Mehato Bohlaleng ba ho bala le ho ngola, tatellano le ho akaretsa di bapala karolo ya bohlokwa Dipalong, ho qhaqholla mathata a rarahaneeng ka mehato e menenyane, e bonolo ke tsela ya bohlokwa ya ho rarolla mathata</p>	<p>Karolo ka karolo Ho saense ya khomphyutha le dipalo, ho arola mesebetsi ka dikarolo tse nyenyane ho laolehang ho etsa hore ho bonolo ho sebitsana le ho rarolla</p>	<p>Monahano ya ho laola Ho khroudu, etsa qeto ya hore na sehlopha sa ditaelo se sebitsa jwang lenaneong Dipalong, monahano wa boithuto o bolela ho sebedisa kelello le ho leka mekgwa e fapaneng ho rarolla mathata</p>
<p>Ho Khouta le puo ya tlhaho Mokgwa wa ho ithuta ho khouta hangata o bapiswa le ho ithuta puo e ntjha</p>	<p>Moralo Ho arala le diroboto tsa moralo ho hokana le dikarolo tsa monono bo laqapelwang le ho kopanya dikarolo tsa bokgoni ho tsa Bophelo</p>	<p>Dikgopolo tsa Dijithale Dikarolo tse kang ditlamorao tsa thekenoloji le ho ba moahi wa dijithale di amana le Bokgoni ho tsa Bophelo (Bophelo bo botle ba botho le phedisano)</p>

8. Kabonyana

Ho latela Sebitumente sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS), Khoudu le Diroboto o abetswe hora e le nngwe saekeleng ya matsatsi a mahlano bakeng sa Kereiti ya R ho isa ho ya 2, le dihora tse pedi saekeleng ya matsatsi a mahlano bakeng sa Kereiti ya 3.

Tafole e latelang e fana ka kabo ya nako ka kotara bakeng sa Kereiti ya 2:

Kereiti ya 2 = % ka beke	Kotara ya 1	Kotara ya 2	Kotara ya 3	Kotara ya 4
Temoho ya Paterone	15	15	15	15
Tlhaloso ya Mehato le Dikhoudu	50	50	50	50
Diroboto	30	30	30	30
Dikgopolo tsa Dijithale	5	5	5	5
Kakaretso	Dibeke tse 10	Dibeke tse 10	Dibeke tse 10	Dibeke tse 10

9. Phapano, Tekatekano le Kenyellets

Sehlopha sa Phapano	Tlhaloso	Kakaretso bukeng
1. Phapano o ya Setso le Morabe	Sena se hlokomela emela mehlala e fapaneng sa setso sa morabe, ho netefatsa hore baithuti ba pepeseha ho dipono e meetlo e fapaneng.	Re kenyelletse baphetwa, bangodi le batho ba nalane ho tswa ditsong tse fapaneng. Dipale le mehlala di kenyelletsa phapano ya meetlo, tlwaelo le dipuo. Sena se thusa baithuti ho ananela borui ba setso le ho nyahamisa maikutlo a fapaneng ka ho fana ka maikutlo a lekalekaneng mabapi le ditaba tsa nalane le tsa sekwalelwale.
2. Phapano ya Bong	Phapano ya bong e bua ka boemedi ba bong bohle mme e kenyelletsa dipuisano mabapi le karolo ya bong, boitsebahatso boo e seng ba bong bo fapaneng, le ho hloka botsitso ha bong.	O tla hlokomela kemelo e lekanang ya bong bohle ka mongolo, dipapiso le mehlala. Re kenyelletse batho ba seng habedi le ba bong bo sa kgoneng ho hlahella, hammoho le mesebetsi e qholotsang dikarolo tsa moetlo tsa bong. Ka mehlala, bashanyana le banana ba bontshwa ba etsa mesebetsi e sa tshwaneng, ho tloha ka ho thusa ka kitjhineng ho ya ho saense le bonono, ba kgothalletsa tekano ya botona le botshehadi.

<p>3. Phapano Ya Moruo</p>	<p>Sena se kenyelletsa ho emela batho ba tswang maemong a fapaneng a moruo le ho buisana ka ditaba tsa ho se lekane ha moruo.</p>	<p>Re hlahisa baphetwa ba hlahang maemong a fapaneng a moruo wa setjhaba, re totobatsa diphephetso tse kang phihlello ya thuto, tlhokomelo ya bophelo bo botle le disebediswa. Sena se dumella baiithuti ho ikamahanya le mehlala ya nnete le dipuisano tse bontshang maemo a fapaneng a moruo, ho etsa hore dikahare di amane le bohle.</p>
<p>4. Phapano ya puo</p>	<p>Phapano ya dipuo e bolela ho kenyelletsa dipuo tse ngata le ho hlompaha dipuo tse fapaneng tse buuwang ke ditjhaba tse fapaneng.</p>	<p>O tla fumana ditaba tse nang le dipuo tse ngata mme di kgothalletsa baiithuti ho hlompaha maemo a fapaneng. Hape re kenyelletsa mehlala e totobatsang bohlokwa ba ba fetotsang ho toloka, haholoholo motseng wa setjhaba le ho lokisetsa baiithuti hore ba kenyeletsoe maemong ya bona.</p>
<p>5. Phapano ya Boko le Phihlello</p>	<p>Sena se tsepamisitse maikutlo hodima boemedi ba batho ba nang le bokoa le ho rarolla ditshitiso tsa phihlello.</p>	<p>Batho ba nang le bokoa ba kenyelletsa, ho netefatsa ba bang ba bona dipaleng le mesebetsing. Ho buisana ka ditaba tsa phihlello tse kang kotsa mmele, tsa thekenoloji, kapa tsa setjhaba, mme re sebedisa puo e kenyeletsa ka motho ka mong. Sena se theha tholoho e a bheleheng ho baiithuti bohle mme se kgothalletsa kutlwelobohloko le kutlwisiso.</p>
<p>6. Tsebo ya Bong le Kenyelletso ya bong ya bo fapaneng and (LGBTQ+)</p>	<p>LGBTQ+ e emetse basadi ba ratanang le basadi ba bang, banna ba ratanang le basadi, batho habedi, batho ba fetotseng ba bang ba bona ba tswalo, bong ba nana, bong "+", e metse kenyelletso ya tsebo ya bong, boitsebisano ba bong, boitsebisano feta ba tshwanang ka ho hlaka, boitsebisano ka batho bao e seng ba habedi ba ratanang le batho ba bong bo fapaneng, batho ba nang le bong bo tshwanang. Lentswe lena le sebediswa ho akaretsa mefuta e mengata e fapaneng ya boitsebisano ba bong, ho kgothalletsa kamohelo le kenyelletso bakeng sa bohle.</p>	<p>Mefuta ya malapa e emetswe ho pholletsa le abuka, e fana ka pono e fapaneng. Re kenyelelditse mehlala le maemo a hlahlobang ditaba le ditokelo tsa LGBTQ+, hammoho le dipuisano tse mabapi le kgethollo, ho thusa baiithuti ho utlwisisa le ho hlompaha mefuta e fapaneng ya tshekamelo ya ho tseba bong.</p>

7. Phapano ya Sedumedi le Semoya	Sena se kenyelletsa ho emela ditumelo tse fapaneng tsa bodumedi le ho kgothalletsa tlhompho ya ditlwaelo tse fapaneng tsa moya.	Dibuka tsa rona di na le ditaba tse tsebisang baiithuti bodumedi bo fapaneng le ditlwaelo tsa moya. Re boetse re kgothalleditse dipuisano tsa ditumelo tse fapaneng ho thusa ho kgothalletsa tlhompho le kutlwisiso ho pholletsa le ditumelo tse fapaneng. Maikutlo a lefatshe a kenyelleditswe hape, ho netefatsa hore ditumelo tsohle di hlomphuwa le ho emelwa ka toka.
8. Phapano ya Dilemo	Phapano ya dilemo e kenyelletsa ho kenyelletsa batho ba dilemo tse fapaneng le ho buisana ka ditaba tse amanang le botsofadi.	Dibukeng, o tla fumana dibapadi le mabapi a n tloha ho bana ba banyenyane ho isa ho mekuku. Re hlakisitse bohlokwa ba dikgopano tsa meloko, hammoho le ho buisana ka dihlompheho tse amanang le ho fohela mosebetsi ka nako. Sena se thusa baiithuti ho utlwisisa bohlokwa ba dilemo tsohle setjhabeng.
9. Phapano ya Sebaka	Phapano ya dibaka e emela batho le ditaba tse tswang dibakeng tse fapaneng le tikolohong, lefatshe le lehae.	Dibuka tsena di kenyelletsa ditaba tse tswang dibakeng tse fapaneng tse tswang ka bophara, tse sebetsehang le ditaba tsa lefatshe le maemo a lehae boitokwa ho baiithuti. Re boetse re na le mehla e lekalekaneng e tswang dibakeng tsa boropo le tsa mahaeng, e bontshang diphephetso e melemo e ikgethang ya tikoloho ka nngwe.
10. Phapano ya Kelello le Ho Ithuta	Sena se bolela ho sebetsana le mekgwa e fapaneng ho ithuta, bokgoni, le dipapano tsa kelello, jwalo ka phapano ya booko.	Re tlolela phapano ya temoho le ya ho ithuta ka ho kenya mekgwa e fapaneng ya ho ruta e tsamaisanang le mekgwa e fapaneng ya ho ithuta. Mosebetsi e etseditswe ho fana ka ditlhoko tse ngata tse fapaneng tsa ho ithuta, ho kgothalletsa tikoloho ya ho ithuta e kenyelletsang. Re boetse re kentse ditlahlobo tse potlakileng tsa pele hore o di nahane.

10. Ho theha Phaposi ya borutelo e bontshang kenyelletso le phapano

10.1. Phapano Ka Phaposing ya Borutelo

Mavota 10.10: Ho aha tikoloho ya phaposi ya borutelo e ntle e kenyelletsang

I. Etsa sebaka se sireletsehileng:

Etsa bonnete ba hore phaposi ya hao ya ho borutelo ke sebaka seo ho sona baiithuti ba ikutlwang ba sireletsehile mmeleng, maikutlong le kelellong. Ba kgothalletse ho botsa dipotso, ho labalabela ho tseba, le ho tshehetsana ka ho ithuta le bomphato.

2. Beha melao e hlakileng, e nang le tlhompfo:

Etsa hore ho be le tikoloho ya tlhompfo le ho tshepana ka ho beha melao e hlakileng ya phaposi. Ha bohle ba tseba se lebelletsweng, phaposi ya borutelo e fetoha sebaka se setle bakeng sa bohle.

3. Keteka boitshwaro bo botle:

Tsepamisa maikutlo hodima boitshwaro bo botle ka ho babatsa baithuti ba neng kapa neng ha ho kgoneha. Ho kgothalletsa se molemo ho tseba ho eketsehileng!

4. Ha ho sotlo kapa bompodi:

Nnetefatsa hore phaposi ya hao ya borutelo ke sebaka se seng bompodi, moo lentswe la moithuti e mong le e mong le leng boitsoke mme ba ikutlwa ba ratwa ebile ba kenyelleditswe.

5. Puisano e nang le tlhompfo:

Beha tekanyetso ya ho mamela le ho bua le mona ho. Ke motho a le mong feela ya buang ka nako, mme bohle ba mamela ka hloko. E mabapi le mosebetsi wa sehlopha!

mokgwa o sebetsang wa ho matlafatsa tsebo le boetapele.

6. Kgothalletsa ditsheho tse arolelanweng:

E re baithuti ba tshehe hamma ho nka ba se ke ba tsheha e mong. Ho aha maikutlo a setjhaba ka tsebo e arolelanwang ho matlafatsa phaposi ya borutelo.

7. Aha dikamano tsa sehlopha:

Theha dikamano tsa matla dipakeng tsa hao le baithuti le bahlokomedi ba bona/batswani. E mong le e mong ya sebetsang mmoho o lebisa diphetong tse ntle ka ho ntsisa bakeng sa baithuti ba hao.

8. Amohela mokgwa e fapaneng ya ho ithuta:

Elahloka hore moithuti e mong le e mong o na le mokgwa wa hae wa ho ithuta. Tsehetse le ho hodisa diphapano tse.

9. Kgothalletsa ho ithuta le bomphato:

Kgothalletsa baithuti ho ithuta ho ba bang. Sena se aha boitshepo le tshebedisano ka phaposeng ya hao ya borutelo.

10. Tsebisa thuto ya bomphato:

Thusa baithuti ho ba barupelli ka bobona ka ho ba tataisa thutong ya bomphato. Ke mokgwa o monate le o sebetsang wa ho matlafatsa tsebo le boetapele.

10.2. Keteka Ho Ikgetha ha moithuti e mong le e mong

Ho bohlokwa hore baithuti ba ipone le ho bona le diphapang tsa bona tse fapaneng di bontshwa ka phaposing ya borutelo. Sena se bolela ho bontsha diphapano tse fapaneng tsa ponahalo ya mmele, dipuo, boitsebahatso, ditso, bodumedi, bong, maikutlo fapaneng a bong (ho kenyeletswa LGBTQ+), dilemo le bokgoni ba kelello. Dibuka tsa rona di na le baphetwa ba dimelo tse sa tshwaneng ho bontsha diphihlelo tse tse sa tshwaneng. Re kgetha ka hloko ditshwantsho, mesebetsi ya bonono, le diphapang emelang batho ba fapaneng, tikoloho, le dintho tsa nnete tse etsang Afrika Borwa kantle ho naha.

Re o kgothalletsa ho etsa se tshwanang ka phaposing ya hao. Sebedisa ho pheta dipale ho hlakisa dimelo tse fapaneng, ho bontsha ditshwantsho tsa dintho tsa mahaeng le tsa ditoropo, le ho bua ka batho ba nang le bokgoni bo fapaneng ka mmele, bokgoni ba kelello, le boitsebahatso, ho kenyelletswa LGBTQ+. Buietse ka ditumelo tse fapaneng, dilemo, le phapano ya bong, mme le hlahle maemo a fapaneng a moruo ao baithuti ba hao ba ka kopanang le ona. Iphe nako ho ruta ka dikamano tsa rona le dinaha tse ding le batho ho pholletsa le Afrika le lefatsheng. Ka ho etsa sena, o thusa moithuti e mong le e mong hore a ikutlwe a bonwa, a ratwa ebile e le karolo ya setjhaba se sehlo sa lefatsheng.

11. Mokgwa wa ho ruta

Kgopolotaba ya phapano ke mokgwa wa ho ruta wo o tsepamisang maikutlo kamoo baithuti ba lemohang maemo utlwisisa boiphihlelo ba **mefuta e fapaneng** ya kgopolo e rutwang. Taba ya mantlha ke hore baithuti ba utlwisise mohopolo ka botebo ha ba npeleletswa mehlala e mengata le e seng mehlala e totobatsang phapano le ho tshwana ho teng ka hara thuto e itseng.

Mohopolo wa motheo wa Kgopolotaba **ya mefuta e fapaneng** ke hore baithuti ba ithuta ba bona diphapano le ho tshwana ho seo se rutwang. E fana ka maikutlo hore baithuti ba ke ke ba utlwisisa ntho ka botlalo ntle le haeba ba tshwana ka mekgwa kapa maemo a fapaneng. Ka ho bontsha bobedi hore na mohopolo ke eng le seo e seng sona, baithuti ba ka tsepamisa maikutlo ho seo e hlileng e leng sa bohlokwa.

Ka mantswe a bonolo, **ho ithuta kgopolo hantle, ithute ho hloka ho bona hore na ke diphetoho dife le tse dulang di tshwana**. Sena se ba thusa ho hlokomela dikarolo tsa bohlokwa tsa mohopolo. Jwalo ka matitjhere, re ka thusa ka ho bontsha mehlala e fapaneng e totobatsang phapano ena, e leng ho nolofalletsang baithuti ho utlwisisa ka botebo. Dikarolo tsa bohlokwa tsa

Kgopolotaba ya phapang thutong le thutong di kenyelletsa:

11.1. Tsepamisa Maikutlo ho Dikarolo tsa Bohlokwa: Titjhere o hlwaya ditshwanelo tsa bohlokwa tsa kgopolo le ho hlahisa mefuta e fapaneng e totobatsang dikarolo tseo.

11.2. Mekgwa ya Mefuta e Fapaneng: Titjhere o sebedisa mekgwa e fapaneng ho thusa baithuti ho bona hore na ke eng e fapaneng le e sa fetoheng. Mefuta e fapaneng e kenyelletsa:

- **Kgohlano:** Ho fana ka mehlala e hanyetsanang ho totobatsa karolo e nngwe.
- **Kakaretso:** Ho bontsha mefuta e fapaneng ka hara kgopolo ho utlwisisa tshebediso e phatlalletseng.
- **Karohano:** Ho hlahisa tshobotsi e nngwe le e nngwe ka thoko ho tsepamisa maikutlo bohlokwa ba yona.
- **Ho Kopanya:** Ho kopanya dikarolo tsa bohlokwa ho bona hore na di sebedisana jwang ka hara kgopolo.

11.3. Temoho: Ka ho ba le boiphihlelo ho fapaneng, baithuti ba ka lemoha hore na ke dintlha dife tseo e leng tsa bohlokwa ho hlaolela kutlwisiso e tebileng a kgopolo.

12. Mokgwa oa ho ruta Dikhoudu le Diroboto

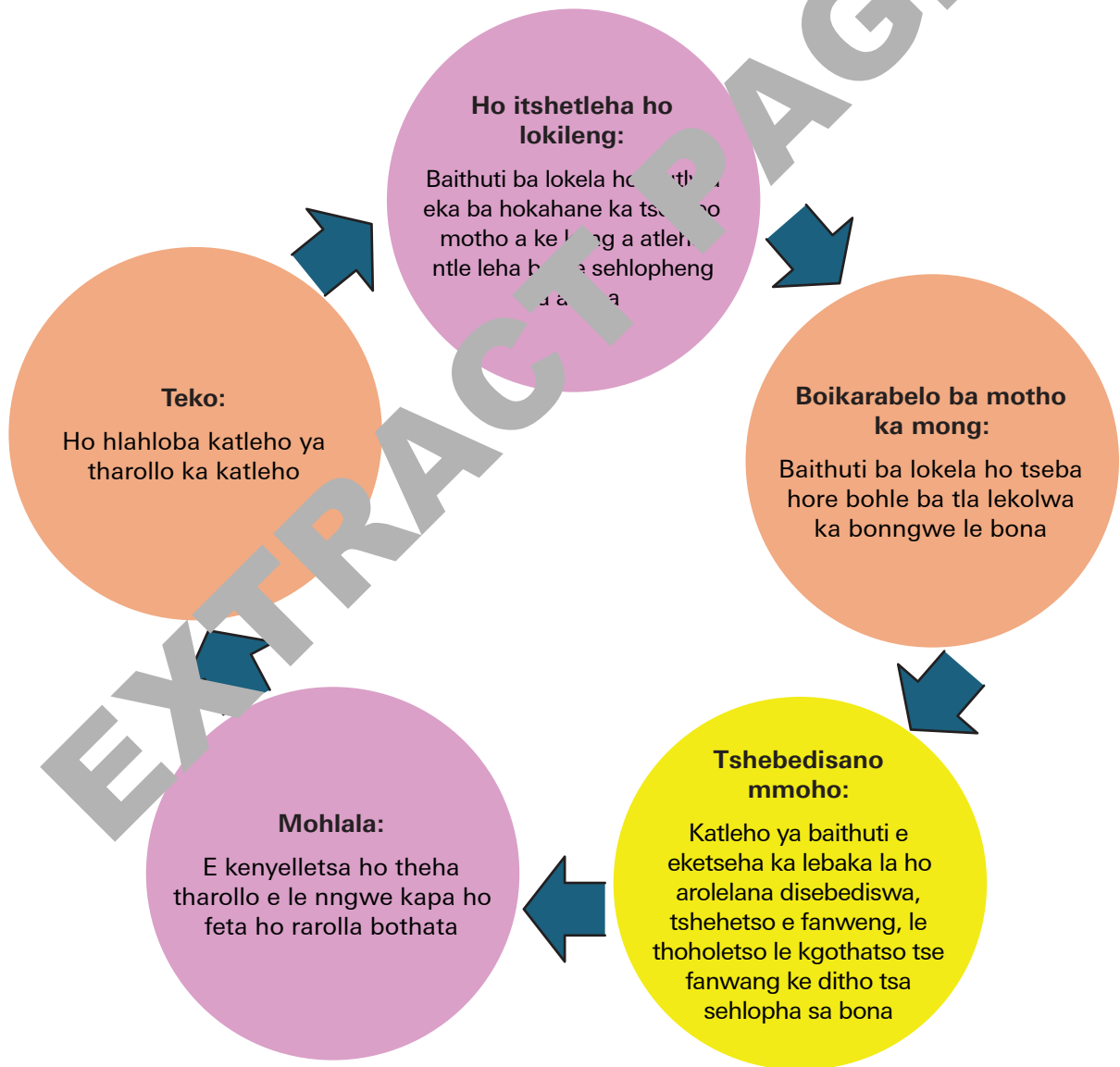
Ho ruta le ho ithuta ho tseba sebedisa leano la ho ithuta le theilweng mathateng, le toboketsa mokgwa oa dikhoudu, o tsepameng ho baithuti.

Mokgwa oa ho ruta Thehilweng ka Mathata kgahlano le Thuto ya Setso	
<ul style="list-style-type: none">• Baithuti ba sebedisa ka dinlopha ho rarolla mathata a dikhoudu ka efatsho.• Ntshetsopele e sebetse wa sehlopha, puisano e tseba ho etsa dipatlisiso.• Mathata a dikhoudu ho nahana ka botebo le bokgoni ba ho rarolla mathata.	<ul style="list-style-type: none">• Matitjhere a fana ka ditaelo.• Baithuti ba fuwa tlhahisoleseding ntle le boiteko bo boholo ka lehlakoreng la bona.• E itshetlehile ka ho ithuta ka hlooho le ho tshwarella ka hlooho.

12.1. Thuto ya Kopanelo

Ho ithuta ka kopanelo ke mokgwa wa ho ruta moo baithuti ba sebetsang hammoho ka dihlopha tse nyane, ba thusana ho ithuta. Sena se etsa hore ho ithuta ho be monate le ho ba thusa ho ntlafatsa tsebo ya bona.

Mesebetsi ya ho ithuta le dikarolo di hlophiswa le ho hlokomelwa ke titjhane, mme setho se seng le se seng sa sehlopha se okametse katleho ya thuto ya lokela. Ho kenya tshebetsong thuto eya tshebedisano ka katleho, bangodi ba tsebetseong pele lebaleng (David Johnson le Rodger Johnson) ba totobatsa ho kenelletswa ka boomo ha dintlha tse hlano tsa mantlha. (Johnson & Johnson, 2021: 5-6).

12.2. Mananeo a Bomphato

Mananeo ka bobedi ke mokgwa wa ho ruta moo baithuti ba babedi ba sebetsang mmoho ho phetha mosebetsi kapa sepheo se arolelanweng. Mananeo a mabedi a tswa indastering ya mananeo. Boemong ba sekolo, noithuti e mong o tla phethahatsa karolo ya "mokganni", mme moithuti e mong ke "motataisi".

Mokganni = o sebedisa khomphyutha kapa o ngola pampiring.

Motataisi = o sebedisa disebediswa le ho hlahloba mosebetsi wa mokganni.

Letotong lena, mesebetsi e mengata ya marang-rang e tla kenelwa ka noithuti a le mong ya sebetsang e le "ya Khoudang" ya tla hlophisa "roboto". Moithuti e mong o tla nka karolo ya "roboto," ho latela ditaello tsa ya khoudang.

12.3. Tlwaelo ka maikemisetso

Dikhoudu le Diroboto di hloka monahano o tebileng ho tsepamisa maikutlo le ho itlwaetsa kgafetsa. Tlwaelo ena e lokela ho ba e nang le morero, e rerilweng hantle, mme butlebutle e ahe tsebong e teng. Ho tsebetisa ka maikemisetso ho kenyelletsa ho iphelela sepheo se itseng, ho fumana maikemisetso, le ho etsa boiteko bo matla ba ho ntlafatsa tsebo.

12.4. Mahlale / Saense ya Kharikhulamo

Kharikhulamo e tataisa ka se saense/mahlale a ho ithuta, e hlwayang mawa a molemo ka ho fetisisa ka mahlale a thehilweng bopaking bo ntlafatsang ho boloka nako e telele le ho ntlafatsa diphelelo tsa thuto.

13. Tsamaiso e atlehileng ya thuto

Rera Esale Pele

Hlophisa dithuto ka sepheo se hlakileng le thepa e lokile. Sena se boloka nako le ho boloka baithuti ba tsepamisitse maikutlo.

E Tlohelle e le Bonolo

Qhaqholla mosebetsi e be menyane, mehato e laolehang hore baithuti ba hao ba kgone latela ha bonolo.

E boloke e kgone ho fetoleha

Itokisetse ho lokisa thuto ya hao hore baithuti ba hao ba kgone ho fetoleha ka ho haebrakane ho ntsitshiso.

Kenyelletsa Baithuti

Sebedisa mosebetsi e fapaneng ho boloka Baithuti ba nang le thahasello le ho kgothalletsa ho kenya letsoho.

Latela Nako

Yarela ho lenane e ntle e dumella nako ya hore baithuti ba botse dipotso mme o hlahlobe mehopolo e metjha.

14. Tsamaiso ya ka tshaposing

Ho tsamaisa diphaposi tse mmino, ho tlwaelehile dikolong tse ngata, e ka ba phephetso. Ho thusa diphaposi tsa tshebedisano ho thusa ho kgothalletsa setjhaba se nang le tlhophiso e kenyeletsang bohle. Ho kgothalletsa baithuti ho maitshwara le maikemisetso a ho thuta ho phahamisa botho ba melao le ditebello. Mawa a sebetsang a thusa tsamaiso ya diphaposi a kenyelletsa:

Ho bona meedi: Hlalosa melao le meedi e hlakileng ho toha qalong mme o tswelle pele ho e fihla. Tlwaelo le sebopeho: Ho boloka mekgwa e tsitsitseng ho thusa ho laola dihlopha tse kgolo.

Mosebetsi wa bomphato: Ho kopanya baithuti ka dihlopha ho kgothalletsa thuto ya bomphato, tshebedisano mmoho, le boikarabelo bo arolelanwang.

Disebediswa tse bonwang le tse mamelwang: Sebedisa dithusathuto tse bonwang (diphousetara, matshwao a matsoho) le mantswe a mamelwang (mmino, ho opa diatla) ho tiisa ditaello.

Ditaelo tse fapaneng: Lokisetsa dithuto ho fihlela ditlhoko tse fapaneng tsa baithuti ka phaposing.

- Ho bohlokwa ho hopola hore bana bohle ke batho ka bonngwe, mme ha ho kgonehe ho akaretsa kutlwisiso le tsebo ho latela ditso tsohle le semelo. Ho ithuta ke phello ya boiphihlelo. Moithuti e mong le e mong o na le tsebo ya hae e e leng teng e e o tshetlehileng hodima ka boiphihlelo a nako e e fetileng; e mong le e mong o ikgethile.
- Ho fumana molemo o moholo ho baithuti ba hao, o hloka ho kenya boitshepo. Moithuti ya itshepang ke motho ya bulehetseng diphetho le ya itokiseditseng mathata, kahoo o tla utlwisisa mehopolo e ntjha habonolo.
- Ho theha tikoloho e bolokehileng moo baithuti ba ikemisetse ho ipeha kotsing le ho etsa diphoso ho tlwaelehile ebile o khotso ya mokgwa wa ho ithuta. Dumella baithuti hore ba atlehe ha ba gae leeto la bona la ho ithuta ditsebo tsa mantlha tse kenyelletseng. Sinyesemaneng sa Mophato wa Mokgahlelo. Sena se bolela ho gala boiphelele ba bona, ho fana ka mosebetsi ka dikarolo tse nyane, le ho ba tshehetsa ha ba ntse ba ithuta puo e ntjha le mehopolo ya ho ithuta ho ngola.
- DUMELA HO BAITHUTI BA MMINO! Moithuti e mong le e mong o tlameha ho tseba hore ho na le motho ya tumelang ho bona, le hore o tla atleha.

15. Ho sebedisa Tikoloho ya ho ithuta ka Boiqapelo le ka Kutlo

Ho kenyelletsa mosebetsi ya boiqapelo ditlwaelong tsa letsatsi le letsatsi tsa phaposi ho ka mohla baithuti le ho ntlafatsa pono ya bona ya tikoloho ya ho ithuta. Ka mohlala, mmimo o sebediswa lefatsheng ka bophara ho theha moya o motle, ho laola mmele le ho tshehetsa tswelopele ya thuto. Diphuputso di bontsha hore mmimo o thusa ho sebedisana le boko, ho bua le ho boloka ho ithuta.

Haeba o sebedisa mmimo, etsa bonnete ba hore ha o ame hampe baithuti ba nang le mathata a kutlo kapa a kutlo ka ho kenyelletsa baithuti kgethong ya mmimo ho etsa hore e be boiphihlelo bo kenyeletsang bohle.

Ho sisinyeha le ho bina ho ka kgothatsa baithuti le ho thusa ho boloka nako ka ho phetepheta, ho etsa morethetho, le ho ikwetlisa. Diketso tsena di eketsa mekgwa e mengata ya letsatsi le letsatsi le ho etsa hore ho ithuta ho be monate.

16. Sebaka se seng

Ho hlalisa maemo a fapaneng kapa ho fetola maemo a phaposi ya borutelo ho ka kgothalletsa ho ithuta. Ka dinako tse ding ho tshwara dithuto ka ntle kapa ho lokisa sebaka sa phaposi ho ka thusa. Haeba maeto a kante ho sekolo a sa kgonehe, diphetoho tse bonolo tsa phaposi ya borutelo, jwalo ka ho fetola ditulo kapa ho bontsha disebediswa tse ntjha di ka boloka tikoloho e le matla.

Maeto, ha ho kgoneha, a fana ka menyetla ya ho boiphihlelo ba ho ithuta ka mehla etsa bonnete ba hore o latela ditataiso tsa sekolo sa hao. Maeto. Haeba maeto e se kgetho, kopa batswadi kapa setjhaba ho lula ka dithuto dinthong tse amanang le dihlooho tse ithutwang ho etsa hore maeto e thabise haholwanyane.

17. Ho Tshehetsa Mekgwa e fapaneng ya ho ithuta

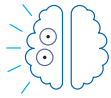
17.1. Lemoha hore baithuti ba fapaneng ba ithuta ka tsela e fapaneng

Kaofela re amohela tlhahisoleseding, re shehetsana le ho hlalisa tlhahisoleseding ka tsela e fapaneng ho itshetlehile ka mokgwa wa rona wa ho ithuta. Hopola hore ka phaposing ya hao ho tla ba le baithuti ba mokgwa wa bona wa ho ithuta o fapaneng le wa hao.

Bua ka mekgwa e fapaneng ya ho ithuta ka diphaposing tsa borutelo. Bana ba bang ba kgetha ho borutelo tse tsepoiso bo botjha, ha ba bang bona ba ithuta ha molemo ha ba utlwane.

Haeba o ka shehetsana le mekgwa ena e fapaneng ya ho ithuta, e tla hodisa bokgoni, e maratso tsepoiso le boithlhompo ba baithuti.

Mekgwa e Fapaneng ya ho Ithuta

Ho utlwahalang/ Ka Dipalo:

- O rata ho etsa diteko, ho bala dintho, ho sebetsa ka dipalo.
- Ho ithuta ka bokgabane ka ho arola, ho hlopa le ho sebetsa ka mekgwa e sa bonahaleng.
- **Mehlala ya mesebetsi:**
- Ho rarolla mathata
- Kgothalletsa baiithuti ho etsa diteko
- Ba meme ho o thusa kapa
- Hlophisa disebediswa tsa phaposi

Puong/ Ho Mamela:

- O rata ho bala, ho ngotseba pheta dipale
- Ho ithuta ka bokgabane ka ho bua, ho swa le ho bona mantsoe
- **Mehlala ya mesebetsi:**
- Ho fana ka thepa e ngotseng
- Ho hlopa baithuti
- Ba kgothalletse ho o bolella ka pale kapa ditaba tseo ba di boletse kapa
- Ho arolelana ntho eo ba ngotseng
- Ba kgothalletse ho etela dilaaborari kapa ho etsa dipatlisiso inthaneteng
- Fana ka dipapadi tsa mantswe

Ho fana:

- O rata ho taka, ho aha, ho rala le ho bopa dintho
- Ho ithuta ka bokgabane ka ho sebetsa ka mebala, le ka ditshwantsho
- **Mehlala ya mesebetsi**
- Fana ka mekgwa e meng e bonwang ho fapana le mongolo mohl. dipontsho, diphousetara, dimmapa tsa mehopolo, metako, dikerafo, le ditshwantsho.

18 Sefphelo bo botle ba matitjhere

Ho ruoa mosebetsi o boima haholo ho ditsebi tse ngata. Ha se feela mosebetsi o boima, o nang le diphephetso tse ngata tsa disebediswa, o ka hlahisa dikotsi tse ngata naheng e nang le botlokotsebe bo phahameng le morusu. Ka mabaka ana ho a hloka hore o be le ditsamaiso tsa ho itlhokomela, ho theola le ho sebetsana le boiphihlelo le matshwenyeho a bona.

Ho inahana le ho thuisa

Nka metsotso e seng mekae letsatsi ka leng ho phomola ka ho itlwaetsa ho ba le inahana. Boikwetliso ba ho phefumoloha le ho kgutsisa mehopolo ya hao ho ka thusa ho fokotsa kगतello ya maikutlo. Disebediswa tsa mahala tsa ho thuisa di fumaneha ho marangrang mme di ka etswa ka phaposing ya hao nakong ya kgutso.

Aha ditjhaba tse tshehetsanang

Eba setho kapa o thehe sehlopha sa matitjhere bakeng sa tshehetso le matjha. Ho arolelana boiphihlelo le ba bang ho ka o thusa ho sebetsana le mathata a tshehetso ho fana ka maikutlo a matjha.

Bophelo bo botle

Eba le phepo e nepahetseng, dula o le mahlahlaha e neng e tloko komele lentswe la hao. Ditlwaelo tse bonolo tsa letsatsi le letsatsi tse kang ho o tloka o tloka metsi, ho ja dijo tse matlafatsang, le ho ikwetlisa kamehla ho tla boikarabela matla a hao a le hodimo le ho sireletsa bophelo ba hao.

Bophelo ba Kelello le maikutlo

Ho ruta bana ba banyenyane, ba tloka ho ba boima maikutlong. Ho bohlokwa ho ba le sebaka se sireletsehileng ka ho buka seo o ka buang ka boikarabelo ba hao ho sona le ho sebetsana le batho ba kelello ba karolo ya hao.

19. Tekanyetso

Tekanyetso e alana mekgwa e e fapaneng e e sebediswang ho lekanya tswelopele ya baithuti dialong. Eba se fela diteko—Ke mabapi le ho hlahloba tsela eo baithuti ba ka utlwang dikgopolo le ho sebedisa bokgoni ba bona kateng. Tekanyetso e tsweleng peya ya baithuti ba Mokgahlelo wa Motheo e thusa ho lekola tswelopele ya baithuti diometho tsa ho ruta. E o dumella ho lekola mekgwa ya hao le tswelopele ya mekgwa le ho etsa diqeto tse nepahetseng tsa letsatsi le letsatsi tsa thuto. Ditekolo di lokela ho kopanngwa ka tlwaelo mokgweng wa ho ruta le ho ithuta ho sebediswa mekgwa e hohelang, e monate le e kgothatsang ho etsa hore baithuti ba nke karolo ka mafolofolo.

19.1. Tekanyetso ya ho ithuta

Tekanyetso ya ho ithuta ka tlhaho e kenyelletswe tshebetsong ya hao ya ho ruta, moo mekgwa e monate, e hohelang, le tshehetso e kgothalletsang baithuti ho nka karolo ka mafolofolo. E thusa ho tseba moo baithuti ba hloakang tshehetso e eketsehileng le ho tataisa thuto ya hao ho fihlela ditlhoko tsa bona.

Ela hloko nakong ya mesebetsi
Sheba kamoo baithuti ba atamela mesebetsi le botsa dipotso tse tataisang ho ba tshehetsa.

Menwana ya matsoho hodimo, menwana ya matsoho tlase
Sebedisa sena ka mora thuto e le tlhahlobo e potlakileng ya kutlwisiso ya baithuti.

Boitekolo
Baithuti ba taka sefahleho sa roboto se tsamaellanang le maikutlo a bona mabapi le kamoo ba eketse ketsahalo eo hantle.

Monaneo
Baithuti ba fana ka tshehetsa ka tshehetsa le buisana le motswalle, e be ba arolelana le sehlopha ho hlaloba kutlwisiso.

Maikutlo a metswalle
Baithuti ba arolelana mosebetsi le baithuti mmoho le ho fana ka bonolo maikutlo a ahang le ho nahaniisa tshebetsong.

Mesebetsi wa Mmele ohle
Monate mosebetsi ho sebedisana mmele o mella ho niukomela bokgoni ka hona jwale.

Ho botsa nakong ya dithuto
Sebedisa dipotso tse bulehileng ho kgothalletsa baithuti ho hlalosa monahano wa bona le ho beha mabaka.

19.2. Tekanyetso e le ho ithuta ho kenyelletsa baithuti

Tekanyetso e le ho ithuta ho kenyelletsa baithuti ho nahanisisa ka tswelopele ya bona, ho ba kgothalletsa ho nka maikarabelo a thuto ya bona. Ka sena, ba hlalobisa kutlwisiso ya bona ka mafolofolo, e leng se kgothalletsang thuto e tebileng le ho itseba.

19.3 Tekanyetso ya ho ithuta

Tekanyetso ya ho ithuta e o fa bopaki ba katleho ya moithuti ka nako e itseng, e o thusa ho lekanya kgatelopele ka kakaretso le ho etsa diqeto tse nang le tsebo mabapi le kgatelopele ya bona.

20. Khoudu e lekanyang

KHOUDU E LEKANYANG	TLHALOSO YA BOKGONI	PERESEnte
7	Katleho e babatsehang	80 – 100
6	Katleho e tlotlang	70 – 79
5	Katleho e bohlokwa	60 – 69
4	Katleho e lekaneng	50 – 59
3	Katleho e bohareng	40 – 49
2	Katleho e qalang	30 – 39
1	Ha o a fihlella	0 – 29

21. Moralo o sisintsweng wa ho kopota

Kereiti ya 2

Kotara ya 1:		
Beke	Sehlooho	Bokgoni
1.	Re hloka metsi ho phela	C1 C2 C3
2.	Dijo tse bobebe tsa bophelo bo hant' di betere.	C1
3.	Dibaka tsa hahulo di re b... sire tsehile... re o me	C3 C6
4.	Treke... na le thus...	C2 D1 D3
5.	...ong le e mong o kgethehile	C1 C3 R1 R5
6.	Re phela lefatsheng la dijithale	D2 D3
7.	Kgetha tsela	C2 C3

8.	Tatellano le dipaterone tse kgahlisang	C2 C6
9.	Tatellano e phetseng hantle	C2
10.	Roboto e tsamayang ea Tumi	C1 C2

Kotara ya 2:

Beke	Sehlooho	Bokgoni
1.	Sehla sa Selemo se fihlile	C2 C3
2.	Eba motswalle ya molemo	C2 D2
3.	Kenya khoutu robotong	C1 C3 R1 R2 D1 D3
4.	Dihla tsa selemo ke eng	C1 C2 C3 R6
5.	Phoofolo ya ka ya pampiri	R5
6.	Disebediswa tsa ka tsa dijithale	C2 C3 R6
7.	Kamoo theke e fihlile	D1 D3 R1
8.	Ho phoofola ho tsoa ditlhapi	C2 C3 R6
9.	Ho phoofola ho tsoa ditlhapi	C1 C2 R5
10.	Thusa diphoofolo ho kgutlela hae	C3 C6

Kotara ya 3:

Beke	Sehlooho	Bokgoni
1.	Monate polasing	C4 C6 C7 R1 R2
2.	Dimela tse ntle tsa pitsa	C4 C6 C7 D3
3.	Lokisa roboto	C2 C3 R3
4.	Fumana dibopeho polasing	C1 C2 D5 R4
5.	Ngola melaetsa ya lekunutu	C4 D8
6.	Rarolla dikhoudu tsa lekunutu	C6 C7 D2 D4
7.	Fene e phodile	R5 R6 R7
8.	Fumana thuso e nepahetseng	C2 C3 C4 C7 R1 R2 R3 R4
9.	Fumana...	C1 C2 C3 C7 D5
10.	Ngola Khoudu	C1 C2 C3 C4 C6 C7 D1 D2 D3

Kotara ya 4:

Beke	Sehlooho	Bokgoni
1.	Haeba ke sena, jwale ke eng?	C2 D6
2.	Diroboto Afrika Borwa	C2 C3 R2 R3
3.	Tsohle ka naha ya rona	C1 R5
4.	Etsa dipapadi tse monate	C3 R5
5.	Ke moahi wa dijithale	C2 C3 D2 D3 D6 D7 R1 R3
6.	Ho buisana ka nako ya kgale le hona jwale	C5 C6 C7 R7 D6
7.	Khoudu ke eng?	D7 D8 9
8.	Suthisa lebokose	C1 C3 C6
9.	Ipabale ho diphelele	C1 C2 C3 C5
10.	Teknoloji e re otolohileng	D1 D2 D3 D4 D6

22. Maikutlo a titjhere

Dipotso	Tekanyetso		Maikutlo
	E	Tjhe	
1. Na baithuti ba ithutile seo o neng o batla hore ba ithute sona?			
2. Na e ne e etsetha?			
3. Na o ne o itokiseditse?			
4. Na o ile wa botsa hore "Baithuti ba ithutile eng" (maikemisetso a ho ithuta)			
5. Na o kgonne ho bona bokgoni ka bong?			
6. Na o ile wa kena dipakeng ho thusa baithuti ha ba sokola ka ho ba botsa dipotso ho e na le ho ba fa dikarabo?			
7. Na baithuti ba ne ba dumelletswa ho ithuta ho ba bang le ho sebetsa ka dihlopha ho buisana ka mathata (kapa ba ne ba tlamehile ho sebetsa ba thotse)?			
8. Na baithuti ba ile ba fuwa nako ya ho itharollela mathata ka bo bona?			
9. Na baithuti ba ile ba fuwa monyetla o mong wa ho leka haeba ba sa kgona ho atleha?			
10. Na polelo ya bothata e ne e hlakile hantle kapa o ile wa fana ka boemo bo hlakilehang?			

23. Maano a Keno kgare a sisintsweng

Dikhoudu le Diroboto di tsebiswa hantle ka mesebetsi ya matsoho, e sa sebediseng dikhomphyutha, e etsang hore ho ithuta ho be monate hape ho hohele. “Molao” wa pele wa ho ruta Dikhoudu le Diroboto, ke ho netefatsa hore wena le baithuti le thabela boiphihlelo boo. Dipatlisiso di bontsha hore batho ba boloka tsebo ka katleho ha ba ithuta ka mokgwa o monate, o kopanetsweng, le wa ho phetapheta. Mesebetsi ya mmele ohle e etsa hore ho ithuta ho monate hape ho bohlokwa bakeng sa tswelopele. Haeba bana ba sa utlwanehana, na ho bonolo hore ba hopole seo ba ithutileng sona.

Dikhoudu tse sa sebediseng dikhomphyutha:

- Dikhoudu tse sa sebediseng dikhomphyutha di kenelatsa ho tsamaisa dithuto ka tsela e thabisang le e kopanetsweng ntle le ho itshetleha ka dikhomphyutha.
- Ka hobane Dikhoudu le Diroboto di hatella tsamaiso, kenyetsetso ya tsamaiso ya mmele ohle e kgothaletswa haholo ho matlafatsa boithuto.
- Qala ka hore baithuti ba iketsetse ho ba sebedisa thempoleiti e fanweng ka morao bukeng ya bona. Ba kgothalletse ho boloka rokete ena e sireletsehile, kaha e tla ba “motswalle wa bona wa ho khouda” selemo kaofela—sesebediswa seo ba tla sebedisa kgafetsa ho ikwetlisetsa le ho matlafatsa tsebo ya tshutiso.

Ho kenya mmala o khang:

Ho sebedisa rokete:

- Pele o qala mosebetsi ofe kapa ofe wa keriti, haholoholo Kereiting ya 2 le qalong ya kotara e ntjha, etsa hore baithuti ba eme ba tshwere rokete matsohong a bona.

- Bokgubedu ba shebile pele, ba laele hore ba tsamaye ka tsela eo o ba laelang ho ya ka yona.
- Ha morao selemong, kapa sehlopheng se phahameng, baithuti le bona ba ka etsa mosebetsi wa ho ba “bakhoudi” ka ho laela sehlopha kaofela hore na se ye kae.
- Ena e lokela ho ba kwetliso ya nako e kgutshwane metsotso e ka bang 2.

KELETSO: Etsa mesebetsi e mengata kamoo ho ka kgonehang nko teng lebaleng la dipapadi kapa sekontiring ka ho theha dikeriti tse kgona ho masking theipi kapa tjhoko. Haeba sena se sa kgonehe, etsa keriti hodi na nako e o ka phaposing ya boithutelo.

- Ho hatella tshupiso, fasa mohala lenonyeletsong la letsoho le moithuti ka mong.
- Sesebediswa sena se bobebe se ba thusa ho kopanya letsoho la bona le letona, ho tshehetsa bokgoni ba bona ba ho fana ka lehlakore le letona le le letshehadi ha nako e ntse e ya.

KELETSO: Sebedisa mohala o mosehlake tlama lenonyeletso la letsoho le letshehadi, sena se tla ba thusa ho kopola metsu ya tshupiso.

Tantsha!

- Ho tantsha ke tsela e monate ho tsebisa mehopolo e kang tsela ya tshebetso, dilupu, tsoellano e tokiso ya diphoso!
- Batla dipina tse ntle tsa maelo tsa mehato mantsweng kapa o leke ho tantsha ka maelo.
- Tsela ena e matlafatsa baithuti, e nnetefatsa hore thuto e a kopanelwa, e be monate ho e kenyeletsa bohle—ho kenyeletsa le wena, titjhere!

Dipapadi!

Ho baithuti dipapadi tse bonolo ka melao ke ntho e bohlokwa ha o ruta Dikhoudu le Diroboto.

- “Simon o re”
- Sekotjhe
- Ho tsamaya jwalo ka kiribae
- Diketo
- Drie Stokkies

Tsebo ya pele:

Ha o tsebisa mohopolo o motjha, qala ka seo baithuti ba se tsebang. Sena se thusa hore ba kopanye mehopollo e tlwaelehileng le e metjha. Ke ena mehopollo e meng ya tshebetso:

- Bakeng sa dipalangwang, qala ka mehlala e kang ditekesi, dikoloi, dibese le diterene.
- Ho tsebisa tsela ya tshebetso le dikhoudu, sebedisa mesebetsi ya ka mehlala e kang ho pheha, ho hlatswa kapa ho hlapa meno.
- Ha o sebedisa mehlala ya ho pheha, kgetha dijo tse tlwaelehileng sa Afrika Borwa tse kang makwenya kapa setampo le dinawa.

Dikamano tse tiileng:

Ha baithuti ba ithuta ka diketsahalo tsa nnete tsa mopho, ba ba le dikamano tsa nnete. Sena se bolela hore ba tla fumana ho le tsebe ho bona kamoo Dikhoudu le Diroboto di leng bohlokwa kateng maphelelong a bona. Ha ba tloha lapeng ba ya sekolong, ba sebedisa tsela ya tshebetso, khoutu e tlohang ho ntlheng ya A ho ya ntleng ya B.

Ke ena mehlala ya mesebetsi e kgetsehang:

- Ho khouda motswalle
- Ho etsa tee
- Ho tsamaya ka motswalle ya sekolong
- Ho palama diqiang tsa setjhaba ho ya sekolong/ hae
- Ho etsa motoho
- Ho fieletsa lefielo

Mehopollo e tlwaelehileng – Ditshwantsho – Mehopollo e sa tshwareheng:

Ha o ruoa mohopolo o motjha, qala ka mehlala e tsejwang bophelong. Ho tloha moo e be o sebedisa ditshwantsho, ka mora moo o ka nna wa sebedisa mehopollo e sa tshwareheng.

Mohlala:

- **Temoho ya Paterone:** Bontsha baithuti mekgwa ya sebele ya bophelo ka phaposing ya ho rutela, lebaleng la dipapali, kapa setjhabeng.
- Ba fe dintho tsa ho etsa dipaterone, jwalo ka dikwahelo tsa dibotlolo, disebediswa tsa ho bala, difaha, dipampiri, hlama ya ho bapala, esita le ditholwana le meroho.
- Ba dumelle ho etsa dipaterone ka mmele ya bona (jwalo ka moshanyana, ngwanana, moshanyana, ngwanana) kapa ka diaparo, jwalo ka di'ausi, kapa dieta.

Tshehetso ho baithuti:

Ho dumella baithuti ho hatela pele ka lebelo la bona ho etsa ho tshwenyeha, ho kgothalletsa tikelohlo ya borutelo e iketlileng. Ho ke ka tshebetsong leano la "Ke a etsa, Re a etsa, O a etsa" ho sebetsa le ho tshehetsa baithuti ba tobanang le diphephetso.

Qala ka keriti e nyane, mohlala, 2 x 2 kapa 3 x 3 ho nolofaletsa baithuti ho sebetsa ka dikeriti.

Ho feta moo, diketsahalo tse kang ho tloka ka monwana wa hao o sebedisa pente ho tloha ka letsohong le letshabaqo ya ka letsohong le letona la leqephe la A3 kapa la A4, le ho tloha tlase ho hodimo leqepheng, di tla thusa baithuti ka tshupo le ho tshela mola ba areng.

O tla fumana le sehlopho sa tshupo ka mora buka ya moithuti. Neha moithuti ka mong pente o utswa e kgubedu, e lamunu le e tshehla. Ba inele menwana ya bona ka penteng e kgubedu e be ba etsa mola hodima motsu. Ba etse sena bakeng sa di sela tsonle le mebala yohle.

Kotara ya 1 Beke ya 1: Re hloka metsi hore re phele

Dintlha tsa tsepamo		Ho khouda Diroboto
Nako ya ho ruta	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi ya matsoho: metsotso e 30 • Mosebetsi ya buka le ya monahano: metsotso e 30 	
Temoso ho titjhere	<p>Thutong ena, baithuti ba tla ithuta ka saekele ya metsi le ho iketsetsa lebidi la saekele ya metsi ka ho sebedisa Bokgoni ba ho Nahana bakeng sa Tharollo ya bothata.</p> <p>Re o kgothaletsa hore o qale ka "Ha re Qale" hore baithuti ba ikwetleleke ka bokgoni pele o tsebisa "Bothata" le hore ba phethele mesebetsi.</p> <p>Qetellong ya beke, re kentse tafole e nang le mehlala e nola tse sweng ya ho sebedisa mareo a ho nahana bakeng sa tharollo ya bothata ka e abelanang le baithuti ha nako e dumela.</p> <p>Ela hloko. Baithuti ha ba tlameha ho rutwa tlotlontswa ya bokgoni ba ho nahana bakeng sa tharollo ya bothata.</p>	
Disebediswa tse kgothalleditsweng		
Ha re qale	<p>Mosebetsi wa matsoho:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dikonopo - Diphekse - Dibopeho - Diboloko - Dithutswana tsa ho mameka - Dikwahelo tsa dibattelo 	
Mosebetsi wa 1	<ul style="list-style-type: none"> - Phousetara ka di-shwantsho tsa saekele ya metsi 	
Mosebetsi wa 2	<p>Moithuti ka mong o tloka ho ba le:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Phini ya tshaka - Didikadikane tsa A4 - Sebetso - Tšike tšone ya pensele 	
Mosebetsi wa 3	<ul style="list-style-type: none"> - Tšireletsa dikhoudu 	
Boitsebelo	<ul style="list-style-type: none"> • C1 • C2 • C3 	
Bokgoni	<p>Baithuti ba tla ithuta ho:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hlwaya le ho bontsha phapano pakeng tsa mehato e fapaneng ya saekele ya metsi. • Sebedisa boiphapano ka ho tlosa di-shwantsho tse sa lokelang tatellanong. 	
Tsebo	<p>Baithuti ba tla etsa sena ka ho:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bontsha kutlwisiso ya saekele ya metsi le ditlamorao tsa yona. • Ho bea tatellano ya saekele ya metsi ka tsela e nepahetseng. • Ho hlwaya mehato e fapaneng ho tatellano ya saekele ya metsi. 	
Tshebedisano	<p>Bokgoni ba tsa Bophelo: Saekele ya metsi Mmetse: Rarolla bothata maemong a itseng</p>	

Ha re qale

O ka etsa mosebetsi wa matsoho le baiithuti pele ba etsa mosebetsi Bukeng ya Moithuti. (Mosebetsi wa matsoho) Nyalanya dintho.

Mosebetsi ona o hantle ha o etsetswa lebaleng la dipapadi kapa moo ho leng thata.

Ditaelo tsa Mosebetsi:

1. **Popo ya Dihlopha:** Arola baiithuti ka dihlopha tse 2 kapa tse 3.
2. **Kabo ya Dintho:** Sehlopha ka seng se tla fumana sete ya dintho (diboloko, dikwabele, sa dibotlolo, dikonopo, dibopeho, dithutswana tsa ho momona, dipheks, sebrang, bona sa ho qala.
3. **Hlopha:** Ka pela sehlopha ka seng, bea mola o theosang wa tse tse ishiwanang.
4. **Ditaelo tsa lebelo:**
 - Moithuti wa pele sehlopheng ka seng o tla nka e le mola o theosang wa tse tse ishiwanang. (Dintho tse na di lokela di be di lokile moo ho qalwang).
 - Ba lokela ho potlakela ho nyalanya dintho tse nepahelang.
5. **Makgetha a ho Hlola:** Sehlopha sa pele se tla nyalanya ka nepo dintho tsa bona kaofela le ho dula fatshe pele se tla nkuwa e le bahodi.

Ela hloko. Dintho dife kapa dife tse fumanehang di ka sebediswa haeba di le nyane hantle hore baiithuti ba di nke kaofela ka nako e le nako.

Thusa Tumi

1. Sheba dibopeho tse hantle tsa emere tsa metsi.
 - a. Fumana emere tsa metsi tse didikadikwe tse mmala o motala le matheba a masehla.
 - b. Ke eng eo o neng o lokela ho e batla? Ke eng eo o neng o lokela ho iphapanyetsa yona?
 - c. Fumana emere tsa metsi tse didikadikwe tse bolou le dipelo tse kgubedu. Ke diemere tse kae tse nang le dipelo tse kgubedu?
 - d. Ke eng eo o neng o lokela ho e batla? Ke eng eo o neng o lokela ho iphapanyetsa yona?

Mosebetsi wa 1

Kotara ya 1 BM leq 2

Qala thuto ka ho sheba phousetara e kgolo ya A3/ditshwantsho tsa saekele ya metsi. Buisana le baiithuti ka mehato e mene (hlokomela hore mehato e fapaneng saekeleng ya metsi e se e entswe ho Bokgoni ba tsa Bophelo) mme o netefatse hore ba utlwisisa tatellano ya metsi.

Tataiso ya diketsahalo

Saekele ya metsi

- Sheba ditshwantsho tsa 1 – 6 ho BM.
- Ka dipara ba bua ka ditshwantsho le ho sheba phousetara ya saekele ya metsi.
- Ba etsa qeto hore ke ditshwantsho dife tse sa tsama le tse ding.
- Jwale ba lokela ho buisana le ho bea ditshwantsho tsa saekele ya metsi ka tatellano (tlahlamano) e nepahetseng le ho hlalosa hore na e neng.
- **Karabo: Moyafalo, Kgwamo, Ho na/tsholo, le ho bokella**

Mosebetsi e meng e sisintsweng

- Bea phousetara ya saekele ya metsi matong, hore baiithuti ba e shebe, ha ho hlokeha.
- Moithuti ka mong o na le mokatlana wa *zip lock* le setshwai se sa hlakoleheng.
- Taka thaba, lewatle, letsatsi maru & pula –ka tatellano e nepahetseng jwalo ka ha ho etsahala saekeleng.
- Ha bohle ba se ba tse mekolana ya bona ya *zip lock*. Moithuti ka mong jwale o tshela ¼ ya metsi ka ntle e meng mme a e kwale hodimo.
- Taka mola mo phofo amo ba metsi bo leng teng.
- Tlohella mola o tshatsing mme le shebe ha saekele ya metsi e etsahala hantle ka pelatona.

Mareo a kenadipakeng

Baiithuti ba ntseng pele: Efa baiithuti menyetla e meng hore ba sibolle mareo a mane a hlophisa mesebetsi e eketsehileng ho ikwetlisa ka mareo ao.

Baiithuti ba nang le mathata: Ha ho etswa mesebetsi wa sehlopha kapa wa dipara, kopanya baiithuti mmoho le ba nang le kutlwisiso e ntle ya mareo a rutwang. Bujumella hore ba rutane ha ba ntse ba etsa mesebetsi.

Hlwaya baiithuti ba nang le mathata a maholo mme o sebetse le bona mmateng ha o ntse o sebedisa disebediswa tse tshwarehang ho hlalosa mareo.

Mosebetsi wa 2

Kotara ya 1 BM leq 3

Disebediswa tse ding

- pampiri e nang le mmala
- pente
- sekgomaretsi

Tataiso ya mosebetsi

Qala thuto ka ho sheba phousetara ya saekele ya metsi. Buisana le baithuti ba mehato e mene mme o netefatse hore ba utlwisisa tatellano ya metsu.

1. Latela ditaelo ho etsa lebedi la saekele ya metsi.

- Fana ka ditaelo tse latelang butle le ka ho hlaka. O se ke oa thabela ho soleseding e sa hlokeheng.
- Moithuti ka mong jwale o na le maqephe a 2 a didikadikwe tsa A4, tse arotsweng ka dikotara. Seha le ho ntsha didikadikwe tse bea.
- Nka se seng sa didikadikwe tse arotsweng ka dikotara mme o sehe $\frac{1}{4}$. Seha hodima mela.
- Jwale o na le sedikadikwe se le 4 sa dikotara tse 4 le sedikadikwe se le 1 sa $\frac{1}{4}$ e le nngwe e sehilweng.
- Nka sedikadikwe se nang le $\frac{1}{4}$ feela *na ke khavara e ka pele ya hao*. Kgabisa "Saekele ya ka ya metsi". E etsa hore e be mebalabala mme e hlake.
- Nka saekele e ntseng e tsa dikotara tse 4 kaofela. Taka mehato e mene ka tatellano e nepahetseng ho hloha ho le letshehadi ho ya ho le letona.
- Hopola ho leibona mosebetsi ka mong.
- Bea sedikadikwe se thaelele hodima sedikadikwe se nang le mehato e mene. Kenya litšoantšo.
- Sheba ha saekele e ka tatellano e nepahetseng ha o e sebedisa, haeba ha ho tseba ho etsa ... e lokise mme o qale qalong.

Na saekele e bidikoloha habonolo?

Na ditshwantsho di mebalabala?

Na ditshwantsho di ka tatellano e nepahetseng?

- Ke eng eo o ka e ntlafatsang?

Thusa: thusa dipara tsa baithuti ha ho hlokeha. Ka dipara, baithuti ba buisana ha ba ntse ba etsa saekele ya bona ya metsi.

Mawa a bokenadipakeng

Sheba mesebetsi e meng

Diketsahalo tse ding tse sisintsweng

- Sebedisa poleiti ya pampiri, pampiri e sehilweng ka sedikadikwe kapa mekotlana ya polastiki e resaekelwang.
- Efa baiithuti hlama ya ho bapala ya mebala e fapaneng – tshehla, bolou, tshweu le mmala ofe kapa ofe ho bontsha metsu ya saekele.
- Baiithuti jwale ba etsa saekele ya metsi jwalo ka ha ho bontshitswe setshwa tsh
- Kopa baiithuti ho leibola mehato e mene ka ho e ngola dikgetjhaneng tsa pampiri

EXTRACT PAGES

Mosebetsi wa 3

Kotara ya 1 BM leq 5

Tataiso ya mosebetsi

1. Etsa ditaelo ho fihlisa Binkie ho motho ya dutseng hodima setulwana sa mabidi.

- Qala thuto ka ho fa para ka nngwe sete ya dikarete tsa ho khouda.
- Baithuti jwale ba sheba mmapa wa keriti bukeng ya moithuti.
- Balla baithuti dipolelo.
- Ka dipara, ba etsa ditaelo ho thusa Binkie ho fihla ho motho ya dutseng hodima setulwana sa mabidi.
- Hlalosetsa baithuti hore metsu e ka sebediswa ka makgopo a fapaneng nngwe.
- **Botsa:** Na ditaelo tsa lona di fihlisa Binkie ho motho ya dutseng hodima setulwana sa mabidi?

Thusa dipara tsa baithuti ba nang le mathata ho etsa ditaelo.

Karabo:

Mawa a bokenadipakeng

- Kenyeletsa diketsahalo kaofela hore baithuti ba nke potswe ka bohlokore.
- Isa baithuti ka ntle sebakeng se sephahlele hore ba kgone ho tsamaya. Haeba sena se sa kgonahale, ba dumelle ho sebeletsa ka haphosing ya borutelo.
- Bapalang "Simon o re" mothelele "Simon o re, eya ho le letona."

Diketsahalo tse ding tse sa tswang

- Etsa keriti ya 5x5 mabakeng kapa ka ntle lebaleng la dipapadi.
- Beha mehato e mekanya e mekanya ya metsi ka diboloko tse fapaneng.
- Ka dipara, ke baithuti ho khouda mphato wa bona ho mehato ha e etsahala.
- Ntle le mehato ho khouda baithuti ba mmalwa ho mehato e fapaneng ha baithuti ba bang ba shabillese.

Boitekoko

Ke baithuti ho taka se le seng sa difahleho tse nne dibukeng tsa bona kapa ba bontshe mabidwana o le mong ho isa ho e mene ho lekanya boiteko ba bona mosebetsing.

1	2	3	4
Ke motlotlo – Ha ke feela	Ke motlotlo – Ke nepile tse ding ka ho thuswa	Ke motlotlo haholo – Ke ne ke hloka thusonyana feela	Ke na le bokgoni – Ke motlotlo haholo!

Ela hloko. Mehlala ena e reretswe ho ba bonolo le ho se thatafalle baithuti haholo.

Bokgoni ba ho Nahana bakeng sa Tharollo ya mathata	
Boiphapanyo	Ha motswadi wa hao a o kopa ho fiela ka kitjhineng, ha o no etsa tsohle ka nako e le nngwe. O tla qala pele ka ho nka lefielo, o qalelle ho fiela, o nke seolla dithole ebe o tshollela dithole moqomong. O entse mosebetsi mohato o le mong ka nako e le nngwe.
Ho arola	Ke pheletso ya letsatsi, mme re itokisetse ho tsamaya. Ke etsa eng pele? Re hlwekisa dideseke tsa rona ka ho sena seteishenari sa rona ka mekotleng ya rona ya dipensele. Re kenya mekotla ya rona ya dipensele ka mekotleng ya rona ya dibuka. Ebe re sheba dibuka tsa rona le ho sheba mekotla re tla hloka ho ya le eng lapeng bakeng sa mosebetsi wa sekolo o etsetswang lapeng. Re pakela dibuka tsa rona ka mekotleng ya rona. Re beha dibuka tse ding ka tla ebe re tsa rona. Re lahlela matlakala a dideseke tsa rona ka hara moqomo wa matlakala.
Temoho ya dipaterone	Kopa baithuti ho sheba ka phapang ya borutelo le ho fumana dipaterone dife kapa dife. Ba beke hore hobaneng ba re ke paterone kapa ke eng se e etsang paterone.
Mokgwa wa ho rarolla bothata	Ha re etsa samantjha tsa botoro ya matokomane, re latela Mokgwa wa ho Rarolla bothata. Re qala ka ho nka seo re tla se hloka mmoho, kapa bohobe, majarine, botoro ya matokomane le thipa. Re beha bohobe poleiting, re nka thipa le majarine ebe re tla ba bonobeng. Jwale, re nka thipa le ho tlotsa botoro ya matokomane bohobeng. E be jwale re kopanya diselae tse pedi bohobe le ho seha bohobe.

Kotara ya 1 Beke ya 2: Diseneke tse tletseng phepo di molemo

Ntlha ya tsepamo	Ho khouda
Nako ya ho ruta	<ul style="list-style-type: none"> • Mesebetsi ya matsoho: metsotso e 30 • Mesebetsi ya buka le ya monahano: metsotso e 30
Temoso ho titjhere	<p>Thutong ena, baithuti ba tla ithuta ho tsepamisa maikutlo ho se bohlokwa le ho arola ntho e itseng ka dikarolo tse fapaneng ka ho sheba dikarolwana tsa khapokheiki.</p> <p>Re kgothaletsa hore o qale ka ho tsebisa baithuti "Bothata" ka ho ikwetlisa ka bokgoni bo ho karolong "Ha re qale".</p>
Disebediswa tse kgothaleditsweng	
Ha re qale	- Buka ya moithuti
Mosebetsi wa 1	<ul style="list-style-type: none"> - Ditshwantsho tsa dikhapokheiki ka mabaka a bona a kamoo ba rarollotseng. - Ditaalo bakeng sa khapokheiki e ikgetselang.
Mosebetsi wa 2	<ul style="list-style-type: none"> - Dikerayone tsa pensele - Ditshwantsho tsa dikhapokheiki - Pampiri ya A5 kapa dibonele tsa mabaka a bona a kamoo ba rarollotseng.
Boitsebelo	<ul style="list-style-type: none"> • C1
Bokgoni	<p>Baithuti ba tla ithuta ho:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa boipanyo ka ho bolela hore ke eng e lokelang ho ba ho khapokheiki le hore ke eng eo ba lokelang ho iphanavetsa ya. • Sebedisa ho arola ka ho bolela dikarolo tse fapaneng tse etsang khapokheiki.
Tsebo	<p>Baithuti ba na etsa sena ka ho:</p> <p>Ho kgona ho khapokheiki e nepahetseng ho ya ka ditlhaloso tse fanweng.</p> <p>Ho kgona ho hlalosa mabaka a bona a kamoo ba rarollotseng bothata.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho kgona ho arola khapokheiki ka ho re bolella dikarolo tse fapaneng tsa khapokheiki.
Tshebediso	Bokgoni ba tsa Bophelo: Ho phela ka tsela e lokileng

Na o ne o tseba?

Boiphapanyo le ho arola ke karolo ya bokgoni ba ho nahana bakeng sa tharollo ya mathata. Ho bolela hore o tsepamisa maikutlo ho tlhahisoleseding e bohlokwa mme o iphapanyetsa tlhahisoleseding eo o sa e hlokeng ho rarolla bothata. O lokela ho dumella baiuthuti hore ba bale ditaelo mme ba etse qeto ya hore ba tla rarolla bothata jwang. Ba lokela ho fana ka tlaleho ya hore ba rarollotse bothata jwang.

Hlalosetsa baiuthuti hore re lokela ho bala bothata kapa taelo le ho utlwisisa hore re bale bothata. O lokela ho tsepamisa maikutlo ho tlhahisoleseding e bohlokwa.

Bothata

Zaza o nahana ka dikhapokheiki mme o rata dikhapokheiki. O ja dikhapokheiki tse ntle tse ntle mme o re o batla khapokheiki ya tjhokolete e nang le tjheri, mafafatsane e nang le tjhokolete. Na o ka thusa Zaza ho fumana khapokheiki eo a e ratang?

Ha re qale

Boiphapanyo

1. **Bontsha** baithuti ditshwantsho tsa tafole e nang le dintho tse fapaneng, jwalo ka kuku le dimonamona.
2. **Bontsha** baithuti hore ke dijo dife tseo ba ka di fumanang hangata tafoleng ya mokitjana.
Dikarabo tseo o ka di fumanang: Kuku ya letsatsi la tswalo, diseneke, dimonamona, diipisi, lero la ditholwana, dipoleiti, dikopi, dipapadi tsa mokitjaneng, jj.
3. **Kopa** baithuti ho fumana dijo tse pedi tseo o lokelang ho iphapanyetsa tsa ha ho tlophisa tafole ya mokitjana wa letsatsi la tswalo.
Dikarabo tseo o ka di fumanang: Salate le siriele.
Mehlala e meng ya boiphapanyo: Haeba o batla lentsewe Da... eng ya buka (kapa o leka ho fumana lentsewe bolokong ba ho batla mantsewe), e be o... amisa maikutlo ho tse bohlokwa feela le ho iphapanyetsa tlhahisoleseding e...

Ho arola

1. **Bontsha** baithuti setshwantsho sa dounate.
2. **Bontsha** baithuti hore dikarolo tsa dounate...
Dikarabo tseo o ka di fumanang: Dounate, nesing...

Mehlala e meng ya ho arola: Ho Mmet... baithuti... ba lokela ho arola dibonto tsa dinomoro ka ho arola nomoro e kgolo ka dikarolo tse pe...

Temoho ya dipaterone

1. **Botsa** hore na ba ka h... ho... paterone ke eng.
Dikarabo tseo o ka di fumanang: Ba lokela ho hlalosa hore ke karolo e iphetang. Karolo eo e bitswa tatellane...
2. **Bontsha** baithuti setshwantsho sa paterone ya dikhapokheiki.
3. **Kopa** baithuti ho... paterone eo ba e bonang.

Mosebetsi wa 1

Kotara ya 1 BM leq 9

Tataiso ya mosebetsi

1. Thusa Zaza ho fumana khapokheiki eo a e ratang

- **Efa** baithuti bothata mme o ba bolelle hore ba lokela ho thusa Zaza ho fumana khapokheiki eo a e ratang ho feta.
- **Bontsha** baithuti ditshwantsho tsa dikhapokheiki.
- Ka dipara kopa baithuti ho bua ka ditshwantsho le ho buisana ka mabone a Zaza o tla ja efe.
- **Botsa** baithuti:
 - Ke dikarolo dife tse fapaneng tse etsang khapokheiki ya Zaza o a e ratang ho feta?
 - Hobaneng o kgethile khapokheiki eo?
 - O ile wa rarolla bothata jwang?
 - O ile wa qala hokae?
 - O ile wa sheba eng pele?
 - O ile wa sheba eng ka morao?

Karabo: Khapokheiki ya tiholele hobaneng le mafafatsane le tiheri ka hodimo.

2. Kgetha khapokheiki ya bona eo a e ratang ho feta

- **Kopa** baithuti ho kgetha khapokheiki ya bona eo a e ratang ho feta. Ba lokela ho hlaloseisa bompho ba bona ka dikarolo tse fapaneng tse etsang khapokheiki ya bona.

Mawa a bona a bakeng

- Boiphahano ba tse temoho ya dipaterone: Etsa paterone ka ho sebedisa dintho tse tshwanang ho jwalo ka dibadi kapa dibopeho.
- Kenyelela ntho e nngwe e sa tshwanelang ho ba moo mme e hlahelletse ka ho se tshwane le tse ding.
- Kopa baithuti ho supa ntho e sa weleng ho tse ding.
- Hloosa ntho e itseng mme o botse baithuti hore na ba ka bona paterone.
- Ba botse hore hobaneng ba re ke paterone.

Mosebetsi wa 2

Kotara ya 1 BM leq 10

Tataiso ya mosebetsi

1. Dikarolo tsa khapokheiki

- **Bontsha** baithuti ditshwantsho tsa khapokheiki le dikarolo tsa yona.
- **Kopa** baithuti ho bua ka dikarolo tse fapaneng tsa khapokheiki.
- **Arola** baithuti ka dipara mme o ba kope ho abelana khapokheiki ya bona eo ba e ratang ho feta le bomphato ba bona.
- Ba **bolelle** hore ba tla lokela ho taka le ho leibola khapokheiki ya bomphato ba bona eo ba e ratang ho feta.
- **Kopa baithuti:**
 - Lekola motako wa e mong. Na o takile khapokheiki tsa bona ka nepo? Na wena o takile khapokheiki ya hae ka nepo? Na e nyalana le khapokheiki tse ka bukeng?
 - Na dikarolo kaofela di takilwe le ho leibolwa ka nepo?
 - Na khapokheiki e kgabisitsweng motako wa hae e ka tatellano e tshwanang le e setshwantshong?

Diketsahalo tse ding tse sisintsweng

Moithuti ka mong o kgetha khapokheiki e kgethang ya ditshwantsho tsa dikhapokheiki

- Kopa baithuti ho ngolla leqephe la A5 mohato ka mohato wa seo ba lokelang ho se batla hore ba kgethe khapokheiki e kgethileng.
- Bokella ditshwantsho tsa dikhapokheiki le ditaello tsa baithuti.
- Bea ditaello kaofela tsa bona mme o kope moithuti ka mong ho taka ditaello tsa hae. Ha a lokela ho taka ditaello tsa hae, empa o lokela ho di fapanya le ditaello tse ding tse fapaneng.
- O lokela ho bua ka mohato le ho rarolla bothata ka ho bolela hore ke khapokheiki efe eo a e kgethileng.

Mmelelele wa mosebetsi

- Kopa batswadi ho nyehela ka ho tlisa dikhapokheiki, aeing le mafafatsane ka dikhapokheiki tse namosing. Bonyane khapokheiki e le nngwe bakeng sa moithuti ka mong.
- Ebe o dumella baithuti ho kgabisa dikhapokheiki tsa bona, bontsha mehato mme le ho buisa buisane ka ho kgabisa khapokheiki.
- Baithuti jwale ba kgabisa dikhapokheiki tsa bona.
- Ebe ba hlalose tsa bomphato ba bona kamoo ba kgabisitseng dikhapokheiki tsa bona kateng.